

www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Antik Mısır'da Giyim ve Dramatik Kostüm

Clothing And Dramatic Costume In Ancient Egypt

Melahat Çevik*

Abstract: We have extensive information about ancient Egypt. However, research in archaeological excavations has not yet been completed. Every day a new discovery expands the boundaries of scientific findings. The cultural heritage in ancient Egypt is quite rich, there is a class-based social structure. It is clear that various classes dressed differently in ancient Egypt. However, the characteristics of dramatic costumes and daily clothes are partially similar. In dramatic art, the corpses of the Pharaohs were depicted with rituals that tried to help them go to the kingdom of the dead. These rituals were performed to show respect to their gods and their assumed afterlife. The rituals performed included mythological teachings and the narration of the cosmic world. These ceremonies were performed for the transition process of the dead; they were helped to overcome obstacles with both clothing features and action features. In the ceremony performed, costumes became a part of the action and expanded the area of influence of the ceremony. The collection of documents of these rituals was considered important at that time, collected as the "Book of the Dead", general outlines were determined and transferred to papyrus with hieroglyphs. In ancient Egypt, clothing as a means of expressing ideas became a ceremonial costume with some changes. Therefore, it is important to know clothing in daily life. In addition, costumes were important in various celebrations, festivities and festivals that can be called dramatic. Ancient instruments were played and dances were performed in these ceremonies. Dance has been an important means of entertainment from the ancient Egyptian kingdom to the present day. Another important detail is that funeral dancers, certain dance figures and sometimes the family members of the deceased also participated in these dances. Since the ancient Egyptian kingdom, the basic features of daily clothing continued in other ancient Egyptian kingdoms. The ancient Egyptian Kingdom is divided into three periods. The Old Kingdom, the Middle Kingdom, and the New Kingdom. These cultural periods are also considered periods of Egyptian art. The ancient Egyptians accepted art as a divine power, therefore they saw it as a divine feature. With dramatic art, the priest class and their assistants who tried to help the Pharaohs' bodies go to the kingdom of the dead were depicted in rituals. The dead

* Dr. Öğr. Üye. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü, Sahne Tasarımı Anasanat Dalı.

Dr. Öğr. Üye. Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Fine Arts, Department of Performing Arts, Stage Design Department.

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9195-8123>

melahat.cevik@yyu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Çevik M. (2025). Antik Mısır'da giyim ve dramatik kostüm. *Turkish Studies*, 20(3), 1449-1479. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.82148>

Received/Geliş: 20 May/Mayıs 2025

Accepted/Kabul: 25 September /Eylül 2025

Published/Yayın: 30 September /Eylül 2025

Checked by plagiarism software

were mummified in the belief that they would return to their bodies after a while. This study examines the comparison of Ancient Egyptian clothing features with Ancient Egyptian dramatic costumes.

Structured Abstract:

Costumes are an important component in staging, especially in theater. In the rituals and celebrations that led to the birth of theater in ancient cultures, the effects of magic, masks and dance are a known result. However, the unifying element that leads to a harmonious combination is costumes. When costumes meet a previously known subject or text in the staging process; they turn into a narrative language with jewelry, hair, makeup, masks and many accessories. Similarly, in Ancient Egyptian rituals and celebrations; dancers or the person who organizes them (priest) must bring these actions together in their bodies. In addition, by using this effect, they strip off their human qualities and reach the divine, while reinforcing this situation with their costumes in their presentations and thus the society accepts them. In these Ancient Egyptian rituals, such practitioners adorn their bodies with costumes and accessories. When the costumes are examined; an attitude integrated with the concept is seen in their dances, makeup and masks. They bring together both their beliefs, themselves and the form of belief they impose on their environment. In addition, they are allowed to enter a designed role by using the imitation element, that is, by using design elements. The type of belief that is effective in this plays an important and integral role. It has been determined that in this polytheistic structure, special images are created with masks and headdresses rather than fabric details of costumes. Because it is clear that the entire organization is shaped accordingly. In addition, it has been discovered that kings and queens, namely pharaohs, who are considered gods, meticulously use such accessories to carry their divine roles both in social life and in their palaces. These divine headdresses are also carried in accordance with their concepts for the organization and obedience of the people. In the creation of these headdresses and costumes, deep astrology knowledge, medical knowledge, mythological application of mathematical and physical laws, and also depiction of plants and animals of the fertile Nile are included. It is possible to determine the primary characteristics of this process in archaeological excavations in ancient Egypt. We see that they have quite comprehensive mythological stories and that these are presented with approximately two thousand gods. Especially the studies conducted in the almost old, middle and new kingdom periods of Ancient Egypt are important with their similar characteristics. In order to examine the clothing characteristics of the people, it is necessary to examine Ancient Egyptian Art as a whole and observe the elements of sculpture and painting. In this context, papyruses have a wide literary narrative feature. It is possible to detect dramatic elements in the death rituals and celebration traditions of priests, priestesses and other people who participated in temple services in ancient Egypt. Naturally, people were depicted with plastic elements while working in social life. In this respect, the costume characteristics of priests and priestesses during the ceremony can be compared with the clothing characteristics of the people. Class-based social structure and material elements show themselves with processing features rather than the form in clothing. We also see this distinction in priest castes. It will be seen that individuals who are assumed to have such divine characteristics in the ceremony area are depicted with special accessories and the necessity of their roles is indicated with the accessories they wear. As we mentioned at the beginning, examining the costume in rituals in ancient cultures will also shed light on the subtexts and usage requirements of the active elements of the developing theater art. In this context, when the costumes of priests and priestesses in temples and festivals are considered in social life; as in stage arts, it is an important detail in shaping the subject, environment and presentation. In staging processes, costume is an important motivational tool for the active elements that direct the perception of the actor and the audience. It has been determined that priests and their castes also use these costumes in special situations such as being accepted with a superior identity in their divine roles and motivating themselves for their divine roles.

Keywords; Ancient Egypt, Clothing, Dramatic, Costume

Öz: Antik Mısır hakkında kapsamlı bilgilere sahibiz. Ancak arkeolojik kazılarda yapılan araştırmalar henüz tamamlanmamıştır. Her gün yeni bir keşif bilimsel bulguların sınırlarını genişletmektedir. Eski Mısır'daki kültürel miras oldukça zengindir, sınıf temelli bir toplumsal yapı vardır, çeşitli sınıfların farklı giyindiği açıktır. Ancak dramatik kostümlerin ve günlük kıyafetlerin özellikleri kısmen benzerdir. Dramatik sanatta, firavunların cesetleri, ölümler krallığına gitmelerine yardımcı olmaya çalışan ritüellerle tasvir edilmiştir. Bu ritüeller, tanrılarına ve varsayılan sonraki hayatlarına saygı göstermek için gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen ritüeller ve kutlamalar mitolojik öğretileri ve kozmik dünyanın anlatımını içermiştir. Bu törenler, ölümlerin geçiş süreci için gerçekleştirilmiş; hem giyim özellikleri hem de eylem özellikleriyle engelleri aşmalarına yardımcı olmak için yapılmıştır. Şenliklerde de gerçekleştirilen törende, kostümler eylemin bir parçası haline gelmiş ve törenin etki alanını genişletmiştir. Bu ritüellerin belgelerinin toplanması Antik dönemde önemli kabul edilmiş, "Ölümler Kitabı" olarak toplanmış, genel hatları hiyerogliflerle papirüslere aktarılmıştır. Antik Mısır'da, fikirleri ifade etme aracı olarak giyim, bazı değişikliklerle törensel bir kostüm haline gelmiştir. Bu nedenle günlük yaşamda giyimi bilmek önemlidir. Ayrıca kostümler, dramatik olarak adlandırılacak çeşitli kutlamalarda, şenliklerde ve festivallerde önemli olmuştur. Bu törenlerde antik enstrümanlar çalınmış ve danslar yapılmıştır. Dans, antik Mısır krallığından günümüze kadar önemli bir eğlence aracı olmuştur. Bir diğer önemli ayrıntı ise cenaze dansçıları, belirli dans figürleri ve bazen ölen kişinin aile üyelerinin de bu danslara katılmış olmasıdır.

Antik Mısır krallığından bu yana, günlük giyimin temel özellikleri diğer Antik Mısır krallıklarında da devam etmiştir. Antik Mısır Krallığı üç döneme ayrılır. Eski Krallık, Orta Krallık, Yeni Krallık. Bu dönemler aynı zamanda Mısır sanatının kültürel dönemleri olarak da kabul edilir. Antik Mısırlılar sanatı; ilahi bir güç olarak kabul etmiş, dolayısıyla onu ilahi bir özellik olarak görmüşlerdir. Dramatik sanatla, Firavunların bedenlerinin ölümler krallığına gitmesine yardımcı olmaya çalışan rahip sınıfı ve yardımcıları sanatsal bir tutum sergilemişlerdir. Ölümlerin bir süre sonra bedenlerine geri döneceği inancıyla, ölümler mumyalanmıştır. Bu çalışma, Antik Mısır giyim özelliklerinin Antik Mısır dramatik kostümleriyle karşılaştırılmasını ele almaktadır.

Anahtar kelimeler; Antik Mısır, Giyim, Dramatik, Kostüm

Giriş

Giyim ve dramatik yapıda kostüm farklı gerekliliklerle oluşturulur. Özellikle sahneleme yani sinema set veya sahnede; edebi olan ve dramatik yapının bileşenlerine göre ortaya çıkar. Yani olay örgüsündeki kişiliklerin deneyimleriyle aktarılır. Gündelik yaşamdan ziyade, metin veya konunun gereklilikleri ile oyuncu ya da oyuncuların; ' oynamak ' eylemi için vardır. Oluşacak sunumda ki kostüm; dekor, ışık ve kullanılan malzeme gibi teknik çözümlerle sahne kostümü adını alır. Metine ya da düşünceye bağlı plastik unsurların birleşmesiyle, ekip biliciyle oluşacağından giyim özelliklerinden ziyade, sahneleme ve sahne türü gerekliliğinde tamamlanır. Dramatik olan kostümde güzel olan aranmaz, bunun sınırları yoktur. Her kostüm sanatın ve sanatçının rolünü pekiştirir. Aynı şekilde taşıyıcı bedenler yani oyuncular; ideal bedende ya da bildiğimiz canlıların formunda olmayabilir. Yarı insan, yarı hayvan olabileceği gibi, tamamen hayvan görünümünde dramatik yapıya ya da metne uygun kostümle şekillendirilir.

Giyim tasarımcıları ile sahne kostümünü birbirinden ayıran çok fazla estetik gereklilik vardır. Giyim iyi eğitilmiş terzi ile geliştirilebilir. Ancak lisans ve sonrası eğitimleri farklıdır. Sahne kostümcüleri giyimden ziyade metin ya da ona vurgu yapan dramatik unsurlara göre çözümler üretir, yani lisans ve sonrası alacağı eğitiminde sahne uygulaması üzerine tamamlanır. Bu nedenle; Antik Mısır döneminde giyim genel çizgileriyle ele alınırken ve dramatik yapı içerisinde kostümler, sahneleme formunda araştırılmıştır. Antik Mısır' da rahip, rahibe, dansçılar ve katılımcılar incelenmektedir. Oyun, oyuncu, seyir yeri ve sahneyi farklı, ayinler sürecinde görmekteyiz.

Tiyatronun doğuşu Antik Yunan'da Dionysos şenliklerinde tespitlerinken, daha erken tarihlerde adı konmamış uygulamaları ile Antik Mısır'da görmemiz mümkündür. Yani anma ve kutlamalarda rahip ve çevresinde “oyunmak” eylemi tekrar formda yinelenmekte; sahnenin plastik unsurları farklı gereklilikte ortaya konmaktadır. Bunlardan biri kostümler giyimden gerekli ayrıntılarla ayrılmaktadır.

Sahneleme sürecinde kostümler önemli bir bileşendir. Kostümler için sahne tasarım sürecinde edebi incelemeler önemlidir. Bu nedenle metin üzerinde çalışılıyorsa tasarım için de çözümlemeler metine göre yapılır. Dramatik yapıda plastik unsurların çözümlemeleri de, sahne dilinde değer kazandırır. Dramatik yapıdaki kişilerin aksiyonları çözümlenirken, yaşamsal gereklilikleri yanında bireysel tutum, davranışları kostümlerle aktarılır.

Kostümler tasarlanırken; kişilerin tip ya da karakter olduğu düşünülerek şekillenmesi gerekir. Psikolojisi, onun sebep olacağı jest ve mimikleri şekillendirir, kostüm bunun neticesinde içsel duygularını dışa aktaran göstergeler bütününe etken olur. Kostümler bu bağlamda, oyun kişinin eylemlerini ve neyi hedeflediğini de sembolleştirir. Dışsal unsur yani kişilerin görsel imajı bütün yapıtta ele alınıp aktarılacağından bütünlük oluşturur. Sınırsız tasarım özgünlüğü yanında belli bir döneme, mekâna bağlı düşünülmesi gerekebilir

Sahnelemede kostümler gündelik giyim olmaktan ziyade “işlevselliği ”bakımından farklı sanatsal amaçlara hizmet eder. Sahne yapısının ve sanatçının fıkırsel ifade aracı olarak tasarlanmakta, anlatım dilindeki plastik katkısıyla yapıtta önemli bir öge oluşturur.

Antik Mısır oldukça uzun bir dönemi kapsar. Benzeri giyimin halk arasında uzun zaman diliminde uygulanmasının nedeni antik dönemlerde yaşanan malzemenin keşif süreci yanında, iklimsel özelliklerdir. Ayrıca tanrı ve tanrıçaların giyinme biçimlerinin, uzun zaman diliminde kabul görmesi etkindir. MÖ. 5000? - MÖ. 30'larda Antik Romalıların istilasıyla sonlanmıştır. Giyim ve kostüm ilişkisinde, bu bağlamda keskin farklılıklar göstermez. Toplumsal giyimde çıplaklık oranı statüyle ilgilidir, yani kumaşın temini maddiyata bağlıdır. Ayrıca resmedilme oranı da toplumdaki iş yetkisiyle belgelenmiştir. Rahiplerin fazlaca görsellerde yer almasının bir nedeni de budur.

“Giyim-kuşamda ayırımın bütün mezarlarda uygulanan sabit bir kurala uymadığı görülmektedir. Ancak böyle bir ayırımın görüldüğü mezarlarda, her şahsın belli bir meslekteki deneyim ve bilgisine göre belirlenen mesleki anlamda bir toplumsal gruba mensup olduğunun belirtilmesi amaçlanmış olabilir. Meslekte bilgi ne kadar yüksekse önem de o kadar yüksektir. Mesleki statünün yüksek olmasıyla birlikte sosyal tanınırlık da artmakta, bu da daha gösterişli giysilere yol açmış olabilir. Bilgi düzeyi ne kadar düşükse (“çırak”, “yardımcı” vb.) rol ve toplumsal önem de o kadar düşük oluyordu; bu yüzden bu figürler muhtemelen basit giysilerle, örneğin peştamalla tasvir edilmişlerdi.” (Rodriguez , Edit, Kahl ;2024 , s.199)

Ancak rahiplerin giyimi; tören için taşınan aksesuarlarla kullanıldığı görülebilmektedir. Antik Mısır ritüellerinde kullanılan kostümler fantastik yapıda öğlelere tamamlanmış, ritüelin gerekliliğiyle şekillendirilmiştir. Rahiplerin toplumsal yapıdaki gerekliliği de belirgindir.

“Kurallar veya kararnameler yalnızca o zamanın kraliyet kişisi tarafından konulmuştu ve o, yaşarken dini konularda tek otorite olarak görölüyordu. Bu nedenle, burada ana hatları çizilen rahip rolleri, bir rahip sınıfını diğerinden ayıran ayrı işlevler olarak görölmemelidir. Bunlar, tapınak gövdesinin geri kalanıyla uyum içinde yerine getirilmesi gereken bir dizi sorumluluğu ve tüm rollerde kusursuzluğu hedefleyen sürekli bir çalışma ve uygulamayı kapsar. Her rahip unvanı, uygulayıcıya laik dünyadaki bir iş veya görevle karşılaştırıla-mayacak bir bütünlük getirir. Rahipliğin manevi taahhüdü yoluyla tapınağın bakımı, kişinin hayatının her boyutunu ve İlahi Ev'e giren herkesin hayatını zenginleştirir.” (Clark; 2003 s.181)

Antik Mısır sanatsal yapıtlarının incelenmesi sonucunda; hem dünyevi hem ahireti anlatma kaygısı bu resimlerde görülür. Sanata yoğun ilginin toplumu kapsadığı ve neredeyse çoğunlukla icrası belirgindir. Sayıca zengin tanrı ve tanrıçaları sanatsal anlatıma, her alanda dâhil olmuştur. Sanatsallığı tanrısal yaratının izdüşümü gibi görmeleri; tanrı Ptah'ın zanaatı ve sanatı yaratmış olmasını kabul etmeleridir. Tanrı sembolleri Antik Mısır'ın bütün dönemlerinde ortaya çıkmış sanatsal bakışı şekillendirmiş, renk katmıştır. Bu tanrısal simgelerde kozmik bir tutumu da görmekteyiz. Mitolojik öykülerinde "Ra" tanrısı hava ve su tanrısını doğurmuş, onların da toprak ve gökyüzünü doğurdu varsayılmıştır. İsis ve Osiris tanrı olarak gelmesiyle yeryüzünü ve mevsimleri de oluşturduğu düşünülmüştür.

Böyle zengin düş dünyaları ve inanç biçimleri günlük yaşamlarını da etkisi altına almıştır. Giyinmek manevi bir hava içerisinde gerçekleştirilmiş; hem sosyal hayat içerisinde hem ritüellerde giyim ve kostümler önemsenmiştir. Kabartmalar, heykeller, resim ve hiyerogliflerde toplumun her kesiminin sosyal hayat içinde anlatısına rastlanır, toplumca tanrıya (lara) anlatma kaygısı giyim-kostüme yansıtılmıştır. Dramatik ritüel görsellerinde kostüm taşımak, tanrıyla köprü olarak üst boyutta ele alınır. Toplumsal iletişimde etki yaratmanın önemli bir yolu giyim ve kostümleridir. Antik Mısır ritüellerinde kostümler özenle seçilmiş, tanrılar için manevi görüntü, güzellik oluşturma için de kullanılmıştır. Bu bağlamda ritüelde; kostüm, maske, saç, makyaj, takı, ayakkabı gibi aksesuarlarda tanımlanmış, seçimi ruhani işlev görmüştür. Örneğin kostümlerini makyajla tamamlamak, tanrısal olandan eklemeler diye yapılmıştır. Bu yüzden gündelik yaşamda makyaj; hiyeroglifler kadar mısır mitolojisinde anlam barındırmaktadır. Antik mezarlarda oldukça fazla; makyaj malzemeleri, sabunlar, kremler, (eşek sütü- bal...) ve parfümler bulunmuştur. Antik Mısır giyim-kostüm çözümlemelerine, antik resimler yanında birçok sanatsal yapıt kaynaklık etmektedir. Giyime yapılan bu manevi yüklemeler ve antik kültürlerde kumaşın az temini nedeniyle; Helenistik etkiye kadar giyimde benzeri özellikleri taşıdığı görülmektedir.

"Mısır'da en eski dokuma örnekleri, MÖ 1400-1300 tarihlerine ait IV.Tutmosis'in mezarından çıkarılan giysi parçalarıdır. 1903 yılında mezardan çıkarılan dört dokuma en eski dokuma örneklerini oluşturmaktadır. Mısır'da bulunan en eski tapestry kalıntıları, firavunlar dönemine ait olmasına rağmen bu dokumalar sanatsal anlamda ancak Hristiyanlık döneminde geliştirilmiştir(...) Mısır'da Hristiyan koptlar dokuma tekniğine birçok yenilik getirmiştir. Bu dokumalar yatay tezgâhlarda keten çözümler kullanılırken, desen kısmında ise yün, keten ve ipek kullanılmıştır. İlikli tapestry çok kullanılan bir teknikken daha sağlam dokumalar elde etmek içinse geçmeli tapestry tekniği kullanılmıştır. Atkılar çözümlere dikey tutturulmuş, yuvarlak formları çalışmak içinse eksantrik atkı sistemi kullanılmıştır. Özellikle figürlü dokumalar bu teknikle yapılmıştır. (Kutlu; Anadolu Üniv. Aöf, ; s.4)

Görsel 1: <https://jakadatoursegypt.com/ancient-egyptian-clothing/> (05.04.2025)

Görsel 2: Antik Mısırda Çalgıcılar ; www.tarihpedia.com/eski-misirda-festivallerhttps:// 05.04.2025)

Antik Yunan'da da sonraları bu temel giysi üzerinden şekillenmeler görülür. Antik Mısır'ın sanatsal biricikliği her yapıtta kendini hissettirir.

"Mısır, sadece en eski değil, aynı zamanda en çok sayıda sanatsal anıta ev sahipliği yapan ülkedir; bunlar arasında mücevherlerden, hepsinin anıtlarının üzerinde yükselen Sfenks'e kadar her şey yer alır. Hepsi de kostüm tarihine katkıda bulunur ve yaratıcılarının en eski çağlardan beri süregelen gelenek ve göreneklerini de bize aktarır. Dolayısıyla en istikrarlı halk kostümünün bile binlerce yıl boyunca aynı kalmaması ve yeniliklerin sadece giyim biçiminde bir değişiklikten ibaret olması şaşırtıcı değildir(...) Sonrasında yenilikler, yalnızca kostümün giyim biçiminde değişiklik yapılmasından veya başlangıçta kaba olan ve yalnızca mahrem yerleri örten veya iklim etkilerine karşı korunmayı sağlamak için kostümün iyileştirilmesi ve geliştirilmesinden ibaret olacaktır". (Klemm 1860. 123,4)

Yapılan incelemelerle; günlük hayatın içinde, ritüellerde törensel bir havada dramatik öğelerle bağ kurduklarını görebilmekteyiz. Dramatik öğelerin oluşuna kanıt yeniden canlandırma ve ritüelin tekrarıdır. Bu manada tiyatrodaki gibi teatral öğelerin kullanımı, kostüm gereklilikleri ise özenle yapıta yerleştirilmiştir.

Antik dramatik kostümler adeta geçmişten günümüze bir köprüdür. Tiyatronun ilk örnekleri olarak Antik Yunan'daki kaynağı konu bağlamında Antik Mısır'da daha erken tarihlerde benzeri ritüellerle (büyü-maske -danstan) doğmuştur.

Ritüellerin bir parçası olarak kullanılan antik kostümler, ölü bedeninin zorlu ahiret yolculuğunda tılsım -büyü için önemsenmiş ve törenin önemli bir parçası olmuştur. Ayrıca bereketin artırılması için halkın içerisine karışan rahipler, bu tılsımlı giysileri giymiş, halkın da; kutlamalara özel giysileriyle katılımı sağlanmıştır. Rahipler özellikle tanrısal olanı çağrıştıracak kostümlerini kutsal veya yarı tanrı saydıkları başlık ve maskelerle tamamlamışlardır. Birçok hayvan yarı tanrı kabul edilmiş başlıklarla, rahiplerin ritüelleri tanrısal olana taşınmasını sağlamıştır. Ayrıca zaman zaman hayvanlarda insan gibi giydirilmiştir. Hareket kabiliyetleri de insan gibi resmedilmiştir. Dramatik yapıya oldukça etkili olan maske- kostüm ve varsayılan tılsımlı etkileşimini bu resimlerde görmekteyiz. Ayrıca cenaze potrelerinde ve papiruslarda yaşam anlatıları, dönemin giyim ve kostüm çözümlerine kaynaklık etmiştir.

Tanrısal olan kostümler bu merasim resimlerinde betimlenmiştir. Bu hayvan tanrılara örnekler “Sobek” Mısır mitolojisinin timsah tanrısıdır, Thoth, ibis başlı veya babun biçimli tanrı, boğa tanrı Apis aynı şekilde boğa aksesuarlarıyla tamamlanmış kostümdür. Devasa yılan karanlığın ve kaosun tanrısı kabul edilen Apep (Apophis) olmuştur, **Babi (Baba, erkeklik tanrısı bir babun olarak tasvir edilmiştir, Banebdjedet, koç veya koç başlı adam olarak resmedilmiştir, kostümü de buna uygun tasarlanmıştır. Bastet (Bast) ise insan bedenli kedi başlıdır, Bat: Yarasa tanrı ama insan yüzlü, inek boynuzlu ve kulaklı resmedilmiştir, Bennu kuş tanrı anka kuşu efsanesinin ilham kaynağı olmaktadır.**

Antik Mısır'da; Antik Yunan'da ve Roma' da olduğu gibi tiyatroya özgü yazılı kaynak yoktur. Dramatik eylem Antik Mısır ritüelleri ve mitolojisi ekseninde şekillenir. Mitolojisinde yaratılış mitleri ve Güneş tanrısı Ra, İsis, Osiris ve Horus'un Seth'le mücadelesi betimlenir. Ancak dramatik yapı için ritüellerdeki cenaze ayinleri, taç giyme törenleri, şenlikler ve zafer hiyeroglifleri (sembolleşmiş resim kodları) bunu tesbitte incelenip çözümlenmektedir. Mezar odası ve tabuta yazılan metinler, zamanla papirüslere de aktarılmıştır. Rahipler tarafından oluşturulan bu metin, her ritüelde yeni ilave metinlerle “Ölüler Kitabı” ve diğerleri kaynaklık eder. Bunlar Antik Mısır mumya metinlerinin bulunduğu papirüse yazılmış metrelerce, olan resimli hiyerogliflerdir. Özel mezar anlatısıyla birlikte, zaman zaman sosyal hayatı resmetmesiyle önemli tarihsel belge olmuştur. Antik Mısır kâtiplerince düzenlendiği bilinmekle birlikte, tanrıların bile eşleri vardır, haliyle çok geniş tanrısal aileler betimlenir. Bu yapı günümüz araştırmalarına kaynaklık eder, genelde kraliyet ailesi (firavunlar) için yapıldığı görülmektedir. Soylu bir aile mezarlarında da bulunmaktadır.

Sosyal yaşamı da gördüğümüz sanatsal yapıtlar giyim ve kostüm ilişkisini de vermektedir. Sonsuz yaşam yolunun zorlu olduğuna dair anlatılar yanında; Nil Nehrinin bereketi tasvirleri, sel taşkınlıkları ile verim zamanı kutlamaları da bu metinlerde anlatılmıştır. Dramatik yapı içeren bu betimlemelerde modern tiyatroyu çağrıştıran; gösteri yeri veya seyirci faktörü ele alınmamıştır. Ancak toplu katılım olan sahneler vardır, festivallerde toplu katılım söz konusudur. Mumya ritüelinde, mekân olayın geçtiği mekândır, ayine katılımcılar rahipler ise ritüelde etkin maksadındadır. Cenaze-mumya törenlerinde ise rahiplerin bütün unsurları üstlendiği görülür.

“Eski Mısır'ın ölümden sonra yaşama düşüncesi, gök ölçüsünün bu en çekici yanı, yeryüzü erdemini güçlendirmektedir. Çünkü ölümden sonra sonsuza kadar mutlulukla yaşayabilmek için dünya üstündeki gök (için) kısa süreli erdem sınavını başarıyla vermek gerekir. Bu sınavı başarıyla veremeyenler, öldükten sonra yeniden öldürülüp yok edilirler. Tanrı Osiris tahtında oturmaktadır. Önündeki terazinin bir kelesinde dirhem yerine gerçek (hakikat) vardır. Ölü'nün açıklamalarını işte bu gerçekle tartacaktır. Ölü, hayatının hesabını doğru vermişse cennetlik olur ve insan erdemli bir yaşayışı, eski Mısır dininin temelidir. Nitekim dünyanın dört bucağındaki çeşitli dinler de hep bu temele dayanmaktadır.” (Orhan Hançerlioğlu 1995, s.47)

Arkeolojik araştırmalarla birlikte; mezarlar açıldıkça bu dramatik hikayeler gün yüzüne çıkmaktadır. Antik Mısır'da dramatik uygulamalardan dramatik sahneler; duvar resimlerine kaydedilmiştir. Tanrılarıyla iletişim çabaları önem arz eden rahiplerin yer aldığı resimlerindeki aksiyonlar, dramatik resmin oluşmasını da sağlamaktadır. İnsanların düş dünyasını ve tanrısal olandan beklentisini bu resimler yansıtır.

Görsel 3: Louvre'daki Antik Mısır Ölüler Kitabı'nın bir parçası <https://dzen.ru/a/WpUMqq0PIi0NRWhT> 21.03.2025

Görsel 4: <https://dzen.ru/a/Y39TD6hwwX5JH3Hz> 21.03.2025

Görsel 5: Tanrı Anubis ve mumya, (Chalaby; s,13)

“Hunefer Ölüler Kitabı’nın bir parçasında şu aktarılır. Ölüler Kitabı’ndaki üç sahnede, ölen Hunefer, Anubis tarafından mahkeme salonuna götürülmektedir. Bir sonraki sahne(ritüelde) kalbinin tartılmasıdır. Bu süreç Amat sonucu bekler, Toth ise sonucu yazması şeklindedir. Daha sonra, sınavı geçen Hunefer, tapınağında İsis, Nephthys ve Horus’un dört oğluyla birlikte oturan Osiris’e bunlar sunulur. (MÖ 1300 civarı, 19. Hanedan,) www.rbc.ru/life/news/67a468bc9a7947579ee3bad9; 21.03.2025

Resimlerdeki Antik Mısır -sahneleri dramatik yapının kaynağı olmaktadır. Her türlü yaşamsal ve ölüm yolculuğu bu resimlerde ele alınmıştır. Ölümünden sonra yaşama inandıkları için çalışkandırılar, sanat ve zanaat dallarında oldukça yetkindirler. Yaşamın devamı nedeniyle mumyalamada nesnel işlemler gözlemlenir, yaşamsal ihtiyaçlar çeşitli nesnelerle resimlere yansıtılır, mezarlara da yerleştirilmiştir.

Törende, dramatik tutumda yarı tanrı statüsünde rahipler, rehber konumundadır. Sargılar ise cesetsin giysileridir. Bedenin konduğu ahşaba, hem yüz hem de giysileri resmedilmiştir. Resmedilme tekniği; Helenistik Mısır’da tempera tekniğiyle belirgin şekilde farklılaşır. Bu resimlerde mumyanın yaşam kareleri de yer almaktadır.

Giyim ise gündelik hayatın yapılan işe göre işlevsel bir parçasıdır. Özellikle gündelik yaşamında dış görünüşlerine ve kişisel bakımlarına oldukça önem vermişlerdir. Ama güzel olma fikri de, ihmal edilmemiştir. Antik Mısırdaki her bireyin, şartları el verdiğince iyi giyinmesi belirgin bir tutum olmuştur.

Antik Mısır sınıflı toplum yapısı, hayatın her yerinde hissedilir. Rahipler dinsel öğretilere ve ahirete yolculukta etkili olmaları nedeniyle sosyal hayatta önde gelmektedir. Bütün toplumsal yapı dramatik yapı içerisinde, resmedilme kriterlerini taşır. Araştırmalarda özellikle çocukların gömülme ritüellerine dair ipucu bulunmamakta ve çocuk ölüler diğer âlemi hak etmeyip yolculukları yarım kaldığı için tören kanıtı araştırmalarda bulunmaz.

Bu anlatılardan Firavunların cenaze törenleri; dramatik yapıda bir ritüelle olduğu ve snüfuzlu konuma sahip rahipler kontrolündedir, onlar diğer dünyaya görevli üst sınıfın üyeleridir. Ritüellerde özel giyinmek, törenin gidişatına kostümle müdahale için özenle yapılmıştır. Buna bağlı, sembol aksesuarlarıyla cesedin gömülmesini de törenleştirmişlerdir. Metalden, ahşaptan yapılmış aksesuarların yanında peruk, taç, takı gibi aksesuarlar gene bu mezar buluntularında yer alır. Rahiplerin bu görevi kutsal ve tanrılara ve tanrı kabul edilen Firavuna hizmeti simgeleşmiştir.

Dramatik yapının da kaynağı bu ritüellerdir. Bu tutumlarında tanrıya aracı rollerin giysileri, dramatik yapının bir gerekliliği olarak kostümlere dönüşür. Kostüm ritüelin amacına uygun renk ve biçimde uygulamaya dâhil olur. Bunun için rahiplerin işlevsellik bağlamında gündelik giyimden ayırıcı ve benzer yönleri olmuştur.

Bu ritüellere etken olan giyimi ele aldığımızda çalışma şartlarına ve iklime göre ayrıma varılır. Ancak toplumsal yapıda buna etkendir. Kumaşın temini pahalı ve lüktür.

“Mısır halkı sınıflara ayrılmıştı. En saygın olanı ise tapınakların bakımıyla görevli olan rahiplerdi. Zengin ve oldukça nüfuzluydular, vergi ödemedi yaşıyorlardı ve tapınaklara gelen gelirle geçiniyorlardı. Diğer üst sınıf ise bölgelerin dini ve siyasi liderliğinden sorumlu olan soylular ile kraliyet idaresinde çalışan kâtiplerdir. Ayrıca, çoğunluğu zanaatkâr ve çiftçilerden oluşan bir halk da vardı.” (Chalaby;1993 s.7)

Sınıflı toplum yapısı giyim ve kostüm etkileşiminde önemlidir. Yapısal olarak tanrı ve tanrıçalara mimari gereklilikleri ile de yanıt vermişlerdir. Özellikle mezar inşa ederken beden gücüne, kölelere çiftçilere ihtiyaç olmuştur. Devasa mezarları bu kişiler inşa edecek, çöle ve buna uygun giyinecek ayrıca kutsanan bu göreve giyimlerine anlam yüklenecektir. Bu anlam yükleme bir çeşit ölüm ve yaşam süreçlerini mimari yapıda olduğu gibi tasvir eder.

“Ölüm ve Yeniden Doğuş - Firavun Mezarının sahnelenmesindeki gariplik; idealize edilmiş mezar girişini gösteren iki parçalı perdenin sahnelenmesi, ilki mezar odasına girişi işaret ediyor. Ziyaretçilerin, mezara girebilmeleri için önce bu perdeyi aralamaları gerekiyor. Mezar girişi ve mezardaki şekiller ölümle ilişkilendirilebilir; (...) Bu perdenin ve ardından mezarın sahnelenmesi, kadın anatomisini, doğum kanalını ve dolayısıyla ‘eski vatana’, rahme girişi anımsatmaktadır. (...) Diğer dişi dişi gömülme görünüşte birbiriyle kıyaslanamaz iki unsuru bir araya getirir: ölüm ve doğum. Bir dişi de ölüm-doğum Mısır mezarının kendisinde gerçekleşir... Mumya aynı zamanda ölüm ve çürümeyle ilişkilendirilen bir cesettir. Ama Mısır mezarı aynı zamanda yaşamın devam ettiği bir yerdir; ölümden sonra yaşamın sağlanması ve firavunun ölümden sonraki yaşamda yaşamaya devam edebilmesi için her şeyin yapıldığı bir yer - bu nedenle, Mısırlılar için ölümden sonra varlığın devam edeceğinin bir güvencesi olan firavunun toplamda on üç kez tekrarlanan tasvirlerinde vardır... Burada mezarın ve mezar süslemelerinin ölümle ilişkilendirildiğinin bir başka örneğini görüyoruz.” (Sommer 2022, s.260)

Buna bağlı olarak elde edilen verilerin hem gündelik hayat üzerinden hemde resimli metinlerden çözülmesi gerekmektedir.

Yöntem: Antik Mısır'ın tarihsel süreci ele alınıp incelenmiş; sanatsal, bilimsel bakımdan önemli verilere sahne olduğu görülmüştür. Mitolojik tanrıları ile oldukça renkli bir dünya tasvir etmişlerdir. Bu bağlamda ele alınan tarihsel incelemeler, çokça veriyle bulduğumuz ancak her daim eksik kalan bu kültürün keşfi için alan incelemesi önem arz etmektedir. Konunun gelişiminde başlıca kaynaklar literatür taramasıyla belirlenmiştir. Bu eşsiz kültürün, bir çok üniversite, bilim ve sanat adamlarınca araştırılması geniş bir literatür desteği sunmaktadır. Ancak bu eserlere; bu bakımdan bakış için Türkçe metin oldukça azdır. Bu nedenle, çok dilli metin çevirileri gerekmiştir. Ayrıca plastik sanatlarda görsel verilerin araştırılması, sanatsal unsurların incelenmesi için alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Elde edilen kuramsal verilerle, internet ortamında görseller ve incelenen sanat eserleri kanıt değeri ile örnek olarak ele alınmıştır. Görsellerle birlikte, sanatsal ve bilimsel alandaki, kuramsal metinler makaleye katkı sağlanmıştır.

Analiz ve Bulgular:

Antik Mısır giyim ve kostüm ilişkisinde ele alınan verilerin değerlendirmesi sonucunda sahneleme süreçlerinde gördüğümüz temel yapı özellikleri tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak Antik dönem Mısır'da giyim özellikleri ve ritüel-kutlama kostümleri değerlendirmeye alınarak irdeleme

yapılmıştır. Günlük giyim yanında mitolojik düşünceyle tanrısal olana yakınlık kurabileceklerini düşündükleri kostümleri, sahnelemenin belirli özellikleri içermektedir. Yaygın olarak toplumsal hayatı ve tanrılarını gördüğümüz, resimsel tasvirler; yaşama veya ölüme dair çözemedikleri durumlar için fantastik yorumlamaları da getirmiştir. Mitolojik öykülerine karışmış yaşam gerçeklerinin aktarıldığı bir sosyal hayat görüntüleri sanat eserlerinde yer almıştır. Hem dünyevi hem de ölümden sonra yaşamı kendilerince belirledikleri, tanrıların istekleri doğrultusunda organize etmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda dünyevi olan her şey, ölümden sonra ki hayatlarını belirlemektedirler. Haliyle bu hayata dair geniş bir kurgu geliştirmişlerdir. Giyinmeye önem vererek, törensel kostümle pekiştirmiş ve anlam yükleyerek, bu mistisizmi gündelik hayata da taşımışlardır. Bütün bu anlatılar kurgu ve eylem içerisinde ilerleyen sahnelemenin belli başlı özelliklerini barındırmaktadır. Bu anma ve kutlamalarda yapılan eylemler belirli formda tekrarlara dönüşmüştür. Tekrar ve taklit ögesi ile oynamayı gerçekleştirmişlerdir. Haliyle alt metinlerin oluştuğu ve bir zihinsel devinimin göstergeleri olarak kostüm formları şekillenmiş, diğer plastik unsurlarla birlikte (mekân, müzik, dans, ...) sunum tamamlanmıştır. Bu durum dramatik yapının bileşenleri olarak bilinen bir yapının parçalarıdır, ancak bu eksende tanımlanmamıştır. Toplumsal yapıda, inancın giyime yansması ile sonuçlanmış, ritüellerin kostüm göstergeleri de oluşturulmuştur. Çünkü ayin ve kutlamalarda kostüm; statü göstergeleri ve simgesel taşıyıcı olarak sahnelemedeki gibi yansıtılmıştır. Bu nedenle Antik Mısır törensel tutumda giyim ve kostüm ilişkisi dramatik yapının çözümlenmesinde ele alınmıştır. Sahne kostümü ekseninde irdelenerek, tören kostümlerinin, sahne kostümü olarak oldukça fazla tespit edilen benzer özellikleri ortaya konmuştur.

Antik Mısır Giyiminin Genel Özellikleri

Antik Mısır, zanaat ve sanatsal alanda özel ve belirgin özellikleriyle kendinden söz ettirir. Giyim ise sanat ve zanaatın önemli bir bileşeni olarak bu antik kültürde ortaya çıkmıştır. Antik Mısır'da kumaşın temini, zor ve zahmetlidir. Bu anlamda giyim; Antik Mısır toplumsal yapısında ve özellikle statü ve maddi unsurların yansması olarak görülmüştür. Antik Mısır kendi içinde ırklarına göre de sınıflar oluşturmuştur. Bu tarz sınıfların giyim özellikleri ise keskin çizgilerle birbirinden ayrılmaz. Bu sınıflar aşağıdaki gibidir.

“Eski Mısırlılar insanlığı dört farklı gruba ayırdılar; asıl insanlar olarak Mısırlılar (Retu), siyah tenliler (Nahsi), Asyalılar (Aamu) ve kuzey halkları, beyaz tenli Eski Mısırlılar. Günümüzün Nubyalı ırkına benzerdi. Genellikle uzun boylu ve zayıftılar. Geniş, dolgun omuzları, iyi gelişmiş bir göğsü ve uzun, dar bir kolla biten adaleli kolları vardı. Kalçaları dardı, bacakları zayıftı, ayakları uzun, dar ve çok fazla çıplak ayakla yürümekten dolayı dümdüzdü. Kafa genellikle vücuda göre çok büyük görünür. Nispeten düz olan alın köşeli, burun kısa ve yuvarlak, gözler büyük ve geniş açık, yanaklar düz, dudaklar dolgun ama şişkin değildir (...)İbraniler arasında, rahipliğin kuruluşunun Musa'ya kadar uzandığı açıktır, tek başına birçok Mısır unsurunu getirmiş olabilir. Musa'nın kutsal alanın hizmetkârlarını yalnızca Levi kabilesinden seçtiğini biliyoruz. Bu kabilenin çocuklarını köleler ve rahipler ve sıradan Levililer olmak üzere iki sınıfa ayırdı. Basit rahiplerin kostümü dört parçadan oluşuyordu: pantolon, tunik, kemer ve uzun bir başlık. Ayrıca, başrahip mor kolsuz bir dış tunik ve mor, menekşe, kırmızı ve altın ipliklerle iç içe geçmiş ketenden dokunmuş daha kısa bir giysi olan “efod” giyerdi. Başrahip, efodun üzerine pektoral veya ulusal (heshen) giyerdi. Levili kostümünün üçüncü kısmı bir kemerdir, (bunun adı ise) abnet'tir. (Racinet, 2003 s.22)

Doğayı kutsadıkları ve tanrısal olanın göstergeleri olarak kabul ettiklerinden giyim doğal malzemeden ve doğa tasvirleri eklenerek özenle tasarlanmıştır. İşlemeli kumaş dahası, kumaşın temini bir lükstür. Bereketli Nil nehri manzarası ve hayvanlarını işlemek, doğal hayatı kumaş desenlerine, doğayı tanrılaştırılıp yansıtmak önemsenmiştir. Yoğun çalışan erkek sınıfın bu kumaş temin sıkıntısından ve daha rahat hareket için “şenti” denen diz hizasındaki etekleri giydiği resimlerde görülmektedir.

“Başlangıçta sadece penis kesesinden oluşan daha da sade olan erkek kostümü, zamanla büyük değişimlere uğradı. Antik çağlardan beri erkekler belden dizlere kadar uzanan keten önlük giyerler ve bu önlük uzun süre tanrılar, krallar ve halk için evrensel beyaz giysi olarak kalmıştır. Sadece önlüğün çok çeşitli biçimleri; kısa, uzun, ortada ve kolalı, pilili ve büzgülü, bir veya iki uçlu, fırfırlı, işlemeli etekli, kapalı, açık, vb. modaya tabi tutuluyor ve bazen özellikle üzerine ikinci, tamamen şeffaf bir önlük veya palto benzeri bir dış giysi giyinip dönüşüyordu. Toplum giderek karmaşıklaştıkça, giyim de giderek daha gösterişli hale geldi.” (www.mein-altaegypten.de/Website/B-Volk-Kleidung.html) (04.03.2025)

Uzun süre kullanılan önlük ve peştamal (şenti) gibi, kalasiris kadın temel giysi olmuştur. Zamanla kalasiris erkeklerce de giyilmeye başlanmıştır.

“Mısır kültürü yüzyıllar boyunca sanat, mimari ve kostüm tarihine ilham kaynağı olmuştur. (...) Mısır harflerinde korunmayı simgeleyen akbaba, sonsuz hayatı simgeleyen lotus çiçekleri, tanrıların tanrısı olarak bilinen Ra'yı temsil eden kuş motifleri, hayatı temsil eden ve Nil nehrini simgeleyen dalga desenleri, kumaşlardan mücevherlere ve hatta dekorasyona kadar her yerde kullanılmıştır. Bu açıdan modanın doğuşunun antik Mısır kültürü de başladığı söylenebilir. Antik Mısır'da giyilen kostümler oldukça sade bir stil sergilemekteydi. Erkeklerin giydiği peştamal tarzı şenti adı verilen kısa etekler. Kadınların giydiği kalasiris adı verilen uzun tunikler ve bunlara benzer sade kostümler modanın temelini oluşturmuştur. Antik Mısır tarihinde giyim stilleri çok az değişikliğe uğramış: yeni stiller ortaya çıktığında bile eskileriyle bir arada kullanılmıştır. (Dereboy, 2004,s.12)

“Kısa ve basit peştamal, yani önlük elbise, Mısır ve Babil'de çok erken bir dönemde ortaya çıkmıştır. Mısırlılar muhtemelen bunu ilk önce kamış veya palmye yapraklarından dokuyorlardı, daha sonra kalçalara sarılan ve bir kemerle bağlanan dikdörtgen bir beyaz keten parçasından oluşuyordu. Bu peştamal, Mısırlılar tarafından tüm zamanlar boyunca giyilen en yaygın ve çoğu zaman tek giysi parçası olarak kalmıştır.” (Benzinger 1927 s.73)

Toplumsal giysilerin temel basit şekillerinin Helenistik Mısır dönemine kadar gittiği belirlenmiştir.

“Başlangıçta giysilerin çoğu basit şekillere sahipti ve genellikle üçgen formlar görülmekteydi. Aşırı sıcaklar yüzünden giysilerdeki en önemli özellik havadar ve hafiflik olmuştur. Bu dönemde erkekler ve kadınlar vücutların üst bölümünü açıkta bırakma olanağına sahip olsalar da kadınlar erkeklerden daha kapalı giysiler giymişlerdir, kadın ve erkek kostümlerinin çizgileri birbirine benzemekle, kadın kostümlerinde yüksek bel hattı daha belirgin bir şekilde kullanılmış, erkek kostümlerinde ise kalça hatı vurgulanmıştır... Sadece giyim stili değil, kıyafetlerde kullanılan kumaşa kişinin toplumdaki pozisyonuna göre belirlenmiştir. Örneğin Firavun altın ipliklerle süslenmiş ketenden yapılmış kıyafetler giyerken, aşağı tabakadan insanlar vücutlarının çok az kısımlarını kapatan kıyafetler giymişlerdir.” (Dereboy, 2004, s.12)

Antik Mısır kostümleri genelde statüyü belirlemektedir. Kumaşların temini kalınlığı, işleme oranı ve ölçüsüne bağlı olarak, giyinme şekli sınıflı toplum yapısını belirginleştirir. Halk ve saray eşrafının giyim şekilleri aynı olmakla beraber, kumaştaki özelliklerle ayrılmaktadır. Takılar, süslemeler ve örtünme gereklilikleri kısmen değişir. Genel olarak basit çözümlerle halk giyimi çalışma ve iklim koşullarına göre açıklanmalıdır. Halk kumaşlara ulaşabildiği ölçüde giyimini şekillendirmiştir. Sınıflı toplum yapısında en alt kısımda olan kölelerin maddi yokluğu giyimlerine yansımaktadır. Örneğin örtünmeleri de kısmendir, ayakkabı ya da o günün deyimiyile sandaletleri yoktur.

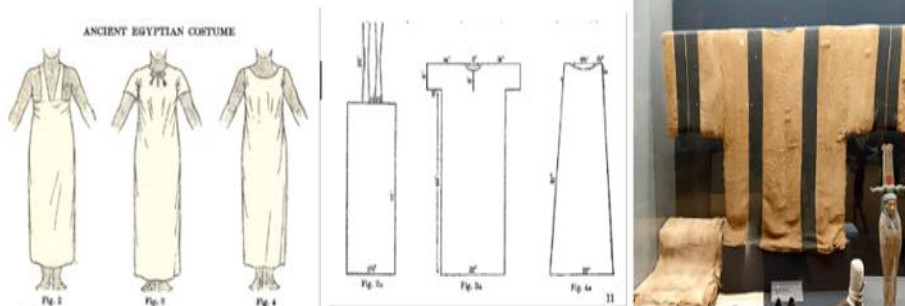
Antik Mısır giyimini genel olarak dört türe ayırabiliriz. Bu saydığımız türler karma olarak da kullanılabilir.

“Antik Mısır kostümlerine genel bakıldığında; eski Mısır kostümünün kesimi ile onu genel olarak dört türe ayırabiliriz -yani: (1) Tunik türü. (2) Cübbe türü. (3) Pelerinli veya pelerinsiz etek türü. (4) Şal veya örtü türü. Bunlara ek olarak ortaya çıkan bir veya iki tür, askeri kıyafetlerde ve diğer ülkelerin kostümlerinden uyarlamalarda bulunabilir. Yukarıda belirtilen tüm türler bu ciltte ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.” (Houston, Hornblower, 1920, s. 3,4)

Yün kumaş dünyanın neredeyse her yerinde eş zamanlı kullanılmıştır. Keten kumaşın keşfi ile Antik Mısır’da işlenmesi nedeniyle, yaygın kullanılmaktadır. Ancak aristokrasi ve rahiplerin bunu daha ince ve fazla tercih ettiği görülmüştür. Bu durum Nil nehrinin ve bereketli suları ile kamış tarlalarının antik yaşamlarında önemli bir yere sahip olmasına bağlıdır. Keten bitkisinin yetiştiriciliği Antik Mısır için önemlidir. Piramitlerde ve kutsal metinlerde bu bitki çokça resmedilmiştir. Bu bitkiyi işleyerek ve insanlığa kazandırmaları bu millete atfedilir. (En eski bu topraklarda görülmüş ancak yapılan araştırmalarda Çin’de de bulguların varlığı belgelenmiştir). Nil nehri topluma hem besin hem giyim sunmaktadır. Bu nedenle ritüellerinde yarı tanrı kabul ettikleri tanrı ve tanrıçaları, coğrafyalarında bulunan hayvan ve bitkiler olarak resmedilmiştir. Giyimde kullandıkları keten kumaşları çoğunlukla sade olarak kullanmışlar, statü yükseldikçe bordür ya da aksesuarla tamamladıkları görülmektedir.

“Mısır kostümünün her yerinde dokuma veya baskılı desenler bulsak da, süslemeler çoğunlukla başlık, yaka ve kuşak gibi aksesuarlarla sınırlı olmuştur ve bunlar genellikle boyanmış, işlenmiş, boncuklu veya mücevherlerle süslenmiştir. Verilen çeşitli örnekler bakıldığında genellikle kullanılan renklendirme, süslemeler basit şemalardan oluşan süslemelerle sınırlıdır kırmızı, mavi, yeşil, sarı ve koyu mor tonlarının varyasyonları ile belirginleşir. Malzemeye gelince; Kostümelerde kullanılan malzeme çoğunlukla ketendir. En eski giysi tiplerinin de oldukça kalın, kaba bir dokuma kullanılırdı; ancak daha sonraki örneklerde neredeyse şeffaf görünecek şekilde gevşekçe dokunmuş ince bir keten kullanılmıştır. Keten genellikle sert bir görünüme sahiptir ve ayrıca oluklu veya pileli olduğu fikrini verir. En eski kostüm türleri tuniklerdir; ortalarında cübbeler ve etekler gelir ve örtülü veya şal tipi kostüm daha sonraları çıkmıştır. Ancak yenileri tanıtılırken eski kostüm türleri ortadan kalkmamış, ancak hepsi aynı dönemde giymeye devam etmiştir. (Alıntı yapılan kitapta) kostümlerin çoğunun tarihleri açıklamalarıyla birlikte verilmiştir ve British Museum’da doğrulanmıştır. Karşı cinsilere göre giyilen kostüm türlerinin kolayca anlaşılabileceği gibi çok benzer yanları da vardır. Kadın giyiminde yüksek bel hâkimken, erkek kostümü, eğer kuşaklıysa, genellikle kalçaların etrafında sınırlıydı.” (Houston, Hornblower, 1920, s. 3,4)

Antik Mısır giyiminin genel çözümü kumaşın bedeni sarmalaması yönündedir. Bunun için kalıp kesimler uygulanır. Aşağıdaki görsel bu kesimi içermektedir. Bu giyim bir süre sonra kadınlar erkekler içinde kullanılmıştır. Kadın giysileri daha sıkı bir görünümündedir. Ve bedeni sarmalar. Bunun nedeni daha narin kısa adımları sağlaması gerekliliğidir. Ayrıca statüye ve mevsime bağlı pelerinler alınmaktadır. Zaman zaman cübbe boyutlarında olur.

Görsel 6: Antik Mısır kostüm Kesimi: Ancient Egyptian, Assyrian, and Persian costumes and decorations Houston G. Mary and Florence S. Hornblower, A. & C. Black ,Limidet & Soho Square , London 1920 s.11

Görsel 7: Kahire müzesi Kalasiris örneği (M. Çevik Arşivi 2025)

Görsel 8: Antik Mısır yaka ve süslemelerine örnekler; Houston and Hornblower, 1920 s.9

Görsel 9 : Yaka-takı örneği , Kahire Müzesi M. Çevik belgeliği 2025

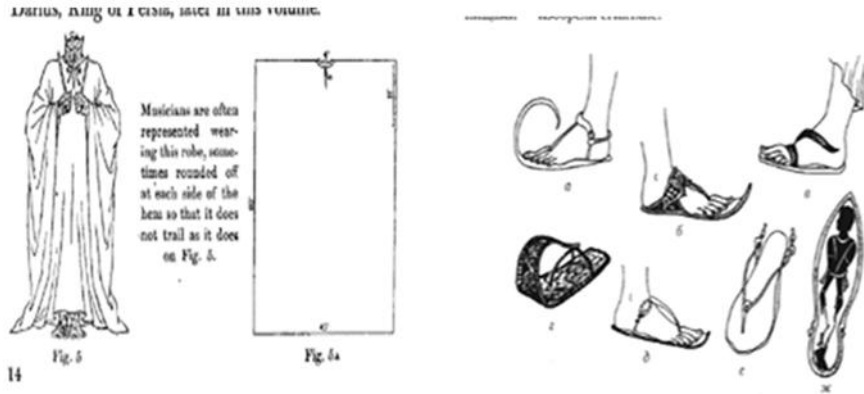
Görsel 10: Antik Mısır Keten örneği ve bedeni sarmalaması, Kahire Müzesi M.Çevik belgeliği 2025

Antik Mısır oldukça sıcak bir çöl iklime sahiptir. Bu nedenle örtünme gereklilikleri buna göre belirlenmiştir. Özellikle statü sahibi kişilerin yaka ve bordür süslemelerle öne çıktığı ve bu süslemelerin değerli taş ve boyamalarla gerçekleştiği belgelenmiştir. Keten ve pamuk ve sıcak iklim nedeniyle kullanıldığı nadiren yün işlemeciliği tercih edilmiş, sonraları ipek işlemeciliği de bulgulara yer almıştır. Kök boya tekniklerini kullandıkları bilinmekte, ayrıca “Ölümler Kitabını” resmeden ressam rahiplerde bu boyama tekniklerini görülmüştür. Elbisenin boyun kısmı ayrı bir parça olarak kullanıldığına buna dair hem görsel hem de buluntular mevcuttur.

“Mısır elbise süslemesi çoğunlukla yakada olduğu fark edilecektir,(...)Desenler ya işlenmiş, boyanmış, boncuklu, mücevherlerle süslenmiştir; favori lotus çiçeği neredeyse her zaman tasarımlarda belirgindir Bu süsleme ayrıca karakteristik bordürlerden birkaçıdır. Muhtemelen elbise kumaşına damgalanmış veya goblenle dokunmuş iki genel desen görülecektir. Bu desenlerin renklendirmesi başlıca kişilerin ve süslerin boyalı tasvirlerinden alınmıştır. Giysiler boyalı malzemelerle süslenmiş ise kullanılan renklendirmeye ulaşmak için, eski Asur ve Pers kostümlerini boyamada kullanılan renk türlerinin açıklaması, ne giyildiğine dair daha kesin bir fikir verecektir. British Museum'da, bulunan elbise süslemesinde kullanılan boyalı yünlerin ve renkli boncukların örneklerine bugün sahibiz.” (Houston , Hornblower 1920, s.129

Kumaşın bedene uygunluğu, ölçü ve kesimle sağlanmaktadır. Dikiş ise bu kesimde açık kalan parçaların kapatılmasını sağlamıştır. Sımsıkı saran giyimleri statüye göre yaygındır ve onun üzerine, onu tamamlayan bol dökümlü kumaşlarda zamanla kullanılmıştır.

"Cübbe tipi" olarak adlandırılabilir Mısır kostümü basit haliyle, yani kuşaksız olarak göstermektedir(...) bu giysi ölçüsü, figürün iki katı büyüklüğünde ve ortadan katlanmış tek parça kumaştan oluşur; burada boyun için delik açılır ve bu delik giysinin başın üzerinden çekilmesine izin verir boyuttur, ön tarafında küçük bir yarık bulunurdu. Gerekli ayrıntı alttan yanlara dikilir ve kolların geçmesi için üstte bir boşluk bırakılırdı. Buna benzer bir giysi, günümüzde de Mısır ve Suriye'de giyilmektedir. (...) Müzisyenler sıklıkla cübbeyi giyerken tasvir edilmişler, bazen etek her iki ucu yuvarlak kesimlidir, böylece kumaşın sarkması önlenmiştir.” (Houston , Hornblower, 1920 s.14)

Görsel 11: Antik Mısır Kostüm Kesimi: Houston, Hornblower, London 1920 s.14

Görsel 12. Antik Mısır Ayakkabıları: E Ermilova, D. Ermilova, Lyakhova, Popov 2018 s.390

Genel anlamda giyim ve kostüm statüye bağlı aksesuarlarla tamamlanmıştır. Her türlü aksesuarlar ayakkabı, takı çanta, hatta silah ve donanım antik kültürlerde de, giysiyi giyenin sosyal statüsü için bir gösterge olmuştur. Ayakkabı ise her kesimce karşılanabilen bir ihtiyaç değildir.

“Antik Mısır’da ana ayakkabı sandaletti; bunların şekli ve tasarımı yüzyıllar boyunca neredeyse hiç değişmedi. Şekil olarak da erkek ve kadın sandaletleri aynı olmuştur. Tabanı ise palmiye liflerinden, papirüsten veya ağaç kabuğundan yapılırdı. Üzerine iki adet ince kayış bağlanarak taban kısmı ayağa bağlanıyordu. Daha sonra üç bantlı asimetrik sandaletler ortaya çıktı ve tabanlara düşmana karşı kazanılan zafer sahneleri tasvir edilmeye başlandı.” (Ermilova, D. Ermilova, Lyakhova, Popov 2018, s.390)

Giyimde kumaşların sınıfsal kullanımı yanında, üst sınıfların giyim belirteci ayakkabılarıdır, gene de tercihe göre kullanılır. Ayakkabılar sandalet olarak yaygındır açık veya kapalı burunlu da olabilmektedir. Kölelerin çoğu yalın ayaktır, ilginç olan ise kadınlarında yalın ayak olmasıdır. Zamanla üst düzey kadınlar ayakkabı giymeye başlamıştır. Bu durum kadının toplumdaki yerinin yanlış anlaşılmasına neden olmamalıdır. Çünkü Antik Mısırda kadınlar dönemsel incelendiğinde, miras gibi birçok konuda erkeklerle eşit haklara sahip olmuştur. Dönemsel olarak Nefertiti gibi ülkeyi de yönetmiş kraliçe olmuşlardır. Firavunluk ise kadınlara özgü değildir. Ancak sakal takarak firavunluk yapan Hatşepsut isimli kadın firavun vardır. El sanatları ve ev işlerinde fonksiyonel tutumları vardır. Heykelleri yapılan kadınlar resmedilen kadınlar bunu belgeler. Ayrıca annelik kavramı önemli bir statüye sahip kabul edilmiş, eşlerin aldatılması ölümle cezalandırılmıştır.

“Soylular için; tabanları maroken deriden, kabartmalı deriden yapılmış sandaletler yapılyordu. Nüfusun geri kalanı sivri veya yuvarlak burunlu, kaba deriden yapılmış sandaletler giyyordu. Köleler ayakkabı giymezlerdi. Erkekler sadece yürürken ayakkabı giyyorlardı (içeride ayakkabılarını çıkarıyorlardı). Kadınlar ayakkabı giymezdi; hatta firavunun karısının bile çıplak ayakla gezdiği görülürdü. Ancak sandalet ve botların tuhaf bir kombinasyonu olan botların prototipleri Mısırlılar tarafından icat edilmiştir. Antik çağda sandaletlerin tabanı sandal ağacından yapılyrdı ve sandalet ismi de buradan gelir. Sandaletler ayağın destek kısmını taklit ediyor, mantar veya ip tabanlı, kayışlı ve baldırda ustalıkla birbirine geçirilmiştir. Ayakkabılar asimetrikti, ayak parmaklarını kısıtlamayacak şekilde açık burunlu, kapalı topuklu tasarlanmıştır. (E Ermilova, D. Ermilova, Lyakhova, Popov 2018 s.390)

Görsel 13: Rahip rahibeler (Klemm, 1860, s.89),

Görsel 14: Papirus bir ayrıntı (de.wikipedia.org/wiki/Pantherfell#/media/Datei:Opening_of_the_mouth_ceremony.jpg, (erişim 14.06.2025))

Görsel 15: Baş rahip tasvir, <https://www.alamy.de/stockfoto-alten-egypten-priester-mit-leopardenfell-kupferstich-19-jahrhundert-farbe-120994125.html> (14/06/2025)

Antik Mısırdaki saray ve soylu sınıfın giyimde belirli ayrıntıları olmuştur. Kumaşın bolca kullanımı yanında işlemeler bu yönüyle belirginleşmektedir. Kalasiris zamanla Antik Yunanda da görülen bir giysi olmuştur. Ancak bu giysiye bu ismi verenlerin Antik Yunanlılar olduğu tahmin edilmektedir.

“Sadece soylular, rahipler ve kadınlar genellikle kısa, dar kollu giysiler giyerlerdi; daha seçkin kastlar ve kadınlar elbise de, uzun ve ayak bileklerine kadardı... Kalasiris, vücudun iki tarafına da sarılı tasvir edilmiştir, genellikle kemerle daha da sıkıştırılmıştır; nakış işleme büyük lükstü veya değerli taş ve mücevherlerle işlemeler görülmüştür. (...) Mısır krallarının giysileri; genellikle değerli ayrıntılarla ve hiyeroglif bir yazının önünde dekore edilmiştir. (Klemm, 1860, s.97)

“Kraliçeler ve soylu kadınlar en görkemli elbiseleri giydiler. Kraliçe ayrıca, kendisini ilahi kralın karısı olarak ayırt eden başlıklar da takılıyordu; bunlardan biri de tanrıça Nekhbet ile yakından ilişkilendirilen akbaba başlığıydı. Yeni Krallık ‘ta kadının giydiği giysi birkaç ayrı parçadan oluşuyordu. Kumaştaki efektler pili yoluyla elde edildi: gövde boyunca dikey kıvrımlar, kollarda yatay kıvrımlar, omuzlarda yelpaze şeklinde kıvrımlar bulunmuştur.” www.mein-altaegypten.de/Website/B-Volk-Kleidung.html (04.03.2025)

Antik Mısırın giyim kuşamında bu ilksel özellikler, antik dönemlerde yakın coğrafyalarda da kullanıldığı görülmüştür.

“Daha sonra Antik Yunan topraklarında da kalasirisi giysi olarak görürüz... “ Mısır’ın üst sınıflarından kadınlar, kalasiris’ten pek de farklı olmayan, boyundan ayaklara kadar uzanan, göğüslerinin üzerine kat kat inen ve üst kolun yarısına kadar uzanan oldukça dar kollu, uzun bir iç çamaşırı giymişlerdir. Göğüs hizasından biraz daha aşağıya kadar uzanan, arkadan omuzlara sarkan bir atkı ile birleştirilmiştir. İşte İsis’in güzel heykelindeki kostümlerinde de bunu görmekteyiz.” (Klemm, 1860, s.97, 9)

Asil kadınların hareketlerinde kısıtlama getiren kalasiris oldukça sıkı tasarlanmıştır. Tanrıça resimleri de böyle tasvir edilmiştir.

“(…)Bazı İsis heykellerinde de etek de daha dardır ve kumaş vücuda öylesine yapışır ki, sanki içinden güzel formlar görünüyormuş gibi görünür. Etek genellikle sadece göğüs hizasına kadar uzanır ve burada bir düğümle birleşir.” (Klemm, 1860, s.100)

Antik Mısırlıların asırlar boyunca benzeri giysileri kullandığı çeşitli metinlerle aktarılmıştır.

“Herodot'un MÖ 5. yüzyılda Mısırlı kadınların yalnızca tek bir giysi giydiği yönündeki tespiti, aslında yalnızca uzun kalasiris giyen kadın heykelleriyle de doğrulanmaktadır. Bu uzun kalasiris bazen vücuda o kadar sıkı yapışır ki, bacak uçları giysiyi ortaya çıkarmadığı takdirde figür çıplak sayılabilir. Antik sanatçılar, bu giysilerin kumaşının olağanüstü inceliğini vurgulamak istiyorlardı. (...) Ancak tek bir giysiden oluşan bu heykeller, Mısırlı kadınların gardıroplarının tamamının bir pelerin, üst etek ve iç çamaşırından oluştuğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. ‘Gausape’ adı verilen bu pelerin, Antonius ve Kleopatra zamanında, yani İsa'dan önceki son yüzyılın ortalarında, Romalılar tarafından Palla adıyla anılmaya başlandı. Sırtı ve omuzları örten ve Yunanlıların klamys'ine benzeyen bir giysiydi(...) Daha alt kaslardan gelen kadınlar için, en eski çağların görkemli Mısır anıtları olan sfenkslerde gördüğümüz türden, bir saç bandı veya bir bez parçasıydı. Kadınların takıları arasında bileklikler ve küpeler yer alıyordu.” (Klemm, 1860, 102)

Kumaşları beyaz olarak tercih etmelerinin nedeni beyazın temizlik ve saflığı sembolize ediyor olmasıdır. Aynı zamanda bunu kumaşları ağartarak gerçekleştirmekteydiler. Kumaş ağartmada teknik ve uygulama olarak zamanlarının oldukça ilerisinde olmuşlardır.

Antik Mısırlıların kumaş boyamadan ziyade dokumacılık ve kumaş ağartmada çok fazla keşifleri vardır. Mısırlı kadınlar özel katılımlarında, genellikle peruklarını ince bukleler halinde örmüşlerdir. Saçlarını bölümleyip örgülerini sağa, sola ve sırtına üç örgü şeklinde bırakmışlardır, bu saçları bantlarla sabitlemişlerdir. Bu tutumları saçların şekillendirmesine ve taranmasına önem verdiklerinin belgesidir.

Görsel 16: Antik Mısır Peruğuna Örnek ve bir takı örneği (Kahire Müzesi M. Çevik belgeliği 2025)

“Bazen başlarına çeşitli süslemelerle küçük, yuvarlak şapkalar, bazen de geniş, pahalı kafa bantları takmışlardır. Tasvirlerde genelde etraflarında hizmetçiler bulunur, saçlarını düzeltirler ve onlara güzel kokulu merhemler dökerken resmedilmiştir. Mezarlarda bulunan tarakların dişleri bir tarafta sık, diğer tarafta ise geniştir; Eğer sadece bir tarafında çatallar varsa, bunların sapları da keçi veya benzeri bir hayvanın kine benzer narin bir yapıda olurdu. El aynaları metalden ve yuvarlak olarak yapılmış olup, farklı biçimlerde kulplara sahipti. Bunlardan biri metal diskin hemen altında bir karga yüzü gösteriyordu, diğeri ise tamamen ayakta duran bir figürden oluşuyordu ve bazen bu figüre bir de kaide ekleniyordu.”(Klemm, 1860, 103)

Görsellere ve özellikle giyimdeki aksesuarlara bakıldığında, özellikle firavunlarda tanrıları sembole anlatan aksesuarları görürüz. Kral ve kraliçe firavunların tanrıların soyundan geldiğine dair aksesuarlar taşımışlardır.

“(...)Tacı takanların sanatlarını ve yönetimlerini doğrudan doğruya tanrılardan aldıkları bir monarşiyi ilk kez kusursuz bir biçimde temsil eden bir imparatorluk burada doğmuştur. Antik

Mısır'da, firavunlarının Pichent adını verdikleri, Yukarı Mısır'ın beyaz, Aşağı Mısır'ın ise mataraya benzeyen kırmızı taşlarını takmıştır. Mısır Krallığı'nda, firavunların gelişinden önce tanrıların bu toprakları doğrudan yönettiğine ve yeryüzü krallarının tanrıların soyundan geldiğine, Na ve Horus'un mirasçıları ve halefleri, onların görevini devraldığına dair inanç giderek daha da derinleşmiştir. Daha sonraki gelişmelerde firavunlarla tanrılar dünyası arasındaki ilişkiler giderek daha da yakınlaşmıştır.” (Hertzberg 2023 s.35)

Çoğunlukla toplumsal beğeniyle bütünleşen giyim özellikleri halkın ve sarayın aksesuarları genelde tanrı ya da yarı tanrı kabul ettikleri Nil'de bulunan hayvanların tasviriyle şekillenmiştir. Yılan figürü aksesuarlarda yaygın kullanılmaktadır.

“(…)Kadınlar ayrıca altın ve gümüşten yapılmış, çoğunlukla ağızlarında kuyruklarını tutan yılan biçimindeki küpeler takarlardı. Her iki cinsiyet için de özel bir süs, boynu, sırtın ve göğsün üst kısmını ve omuzları küçük bir kadın atkısı gibi örten, iyi bilinen Mısır atkısıdır. Çoğunlukla en değerli taşlar ve incilerle süslenirdi; bunların arasında tanrıların küçük resimleri ve diğer semboller ve muskalar da bulunurdu; Hatta krallar ve rahipler tarafından bile giyilirdi. Kadınlar ayrıca, elbiseleriyle aynı malzemeden yapılmış, dirseklere kadar uzanan, kadınların bazen boyun ve omuzları daha iyi örtmek için düşük kesimli elbiselerin üzerine taktıkları, cannezous adı verilen daha büyük bir yaka benzeri eşarp takarlar. Her iki cinsiyete ait, daha basit boyun atkısının yerine takılan ve aynı zamanda boynu ve omuzları güneşten korumaya yarayan benzer bir ulusal süs, Mısır omuzluklarıydı; ancak alt sınıflarda bu yoktu. Çok sık olmasa da eski mezar taşlarında görülebilir.” (Klemm, 1860, 104)

Elbiselerini tamamlayan değişmeyen aksesuarları vardır. Omuzlarını örten bir atkı- yakalık kullanmaktadırlar ve bunu maddi durumlarına göre çeşitli şekillerde değerli taş ve boncuklarla süslemektedirler. Oldukça zengin tasvir ve çeşitlilikte takı kültürüne sahiptirler. Boyunlarına kullandıkları yaka, takı ve yakalık arasında tasvir edilmiştir.

“Bu yaka renkli boyalı kumaştan yapılmıştır. Bazen inci ve benzeri şeylerle süslenmiş tuval süslenmişti veya tamamen incilerden yapılmıştı danteller, taşlardan ve değerli taşlardan yapılmış sembolik figürler metallerle bir ağ üzerinde simetrik olarak bir arada bulunmuştur. Bu tarz özellikle kadınlar tarafından giyiliyor gibi görünüyor asil adamların yakaları ise daha sıklıkla tamamen altınla ve emaye renklerle kaplı çok güzel dekore edilmişti. Bu tür yakalar genellikle önemli Noel hediyeleri olarak verilir. Gerçek takılar arasında özellikle parmak yüzükleri dikkat çekicidir; bunlar hem erkekler hem de kadınlar tarafından, hatta erkekler tarafından çok sayıda, her parmağa ikişer üçer, hatta başparmağa bile takılmıştır. Başparmağa en büyük ve en önemli yüzük olan mühür yüzüğü takılırdı. Mezarlarda bunların en çeşitli biçimleri bulunmuştur. Sahibinin hiyeroglif adı, bazen metalin üzerine, bazen de taştan oyulmuş, Mısırlıların kutsal saydığı ve muska olarak taktığı bir böcek olan bok böceği biçiminde olan özel mühür taşlarına kazınmıştır. (Klemm, 1860, 105)

“Kadınlar ayrıca altın ve bronzdan yapılmış, yılan şeklinde veya hiyeroglif yazılar bulunan bilezikler takmışlardır. Çünkü onlarda da güzellik arzusu bizim daha az değildir; süslerinin çoğu tunçtan yapılmış ve hafifçe yaldızlanmıştır; böylece sanki altınmış izlenimini sağlamışlardır; Mısırlılar yaldızlama sanatını da keşfetmişlerdir. Son olarak, küçük inciler, değerli taşlar, tanrı ve sembol resimleri, böcekler ve benzeri öğelerden oluşan ve bu parçaların sanatsal ve zevkli modernlikten geride olmayan çok sayıda kolye ve gerdanlık bulunmuştur. Bu kolyelere ayrıca hiyeroglif yazılar içeren muskalar da zaman zaman eklenmiştir. Seçkin sınıflarda, hem kadınlar hem de erkekler deriden veya bitkisel malzemeden yapılmış yarım veya tam ayakkabılar ve genellikle uzun, geniş bir tabana sahip olan kamış, saman veya papirüs bitkisinin yapraklarından dokunmuş sandaletler giymişlerdir. (Klemm, 1860, 106)

Ayakkabılarda kullanılan bu bitki kimi kayıtlarda sandal bitkisi olarak geçer. Bu yüzden günümüzdeki sandalet telaffuzu da buradan gelmiştir.

Ayakkabı ya da sandaletler, yukarı kıvrılan bir çiviyle donatılmışlardı ve ayaklara kayışlar veya bantlarla bağlanıyorlardı. Tabanında bazen bağlı bir mahkûmun resmi veya buna benzer bir şey olurdu. Rahipler, Herodot'un belirttiği gibi, Byblus'tan getirilen kamış ayakkabılar giyiyorlardı. Ayağı tümüyle kaplayan yeşil deri ayakkabılar, A. Yunan dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu arada ayakkabı ve sandaletler herkese ait giysi değildi; çoğunluğu çıplak ayakla gösterilen resimlerden de görülebileceği gibi, yalnızca kralların, rahiplerin ve soylu kadınların bir giysisiydi. Taç giyme töreni tasvirinde tüm rahipler ve tapınak görevlileri ayakkabı giymişken, savaş resimlerinin hepsinde askerler ve cenaze alayındaki yas tutanlar çıplak ayakla gösterilir. Basit sandalet giyenler ise genellikle ayak bileğinin altına, taban kayışlarını bağlamak için bir halka takmışlardır.” (Klemm, 1860, 107)

Statülü giyim ayrıntıları kumaşın kullanım ölçüsünde belirginleştiği gibi seçkin sınıfını da temsil etmiştir. Kumaş incelidikçe harcanan işleme emeği artmakta, üst statünün gerekliliği ince keten giymek olduğu anlaşılmıştır.

Kraliçelerin kıyafetleri, başlık hariç, esasen genel olarak üst sınıflardaki kadınların kıyafetlerine karşılık geliyordu, ancak firavunların ki gibi, geleneksel bir törene bağlıydı ve buna bağlı olarak, belirli koşullarda, durumlar kompozisyon ve stil açısından farklılık gösterir. Kompozisyon ve stil açısından farklılık gösterir. Özellikle taçtaki yılan figürü olan ve yaşam ve ölüm üzerindeki gücün sembolü olan “Uraeus” ile kraliçeler için semboller; zambak asa ile kraliçelerin altın taçlarını süsleyen akbaba figürü, yüce tanrıça İsis'in sembolleridir. Genç prensesler ise, daha az gösterişli süslenmiş bu başlığa ek olarak, başın yan tarafına doğru sarkan ve anıt görüntülere göre, doğal saç olmayan, ancak başlığa özel olarak tutturulmuş olan, sözde gençlik bukleleri de vardır. Ayrıca kraliçe ve prenseslerin giysileri, kumaşların son derece ince ve şeffaf olmasıyla özellikle öne çıkıyordu(...) Dar bir kemer bandı veya daha geniş bel bandı bazen göğsün hemen altında, bazen de kalçaların aşağısına takılmıştır. (Klemm, 1860 , 107-9)

Bütün kral ve kraliçeler bulunduğu konuma ve taşıdığı tanrısallık vasfına uygun bir aksesuarla resmedilmişlerdir.

“Aksesuarlar sopalar, asalar, değnekler ve benzerleri ellerindedir. Hükümdarın yüce devlet gücü ile ülkenin örf ve adet hukuku arasında ara buluculuk yapan rahip sınıfına mensup yargıçlar, göğüs süsü olarak üzerinde hakikat ve adalet hiyeroglifleri bulunan geniş tapınak biçimli bir levha ve adaletin simgesi olarak başlarına takılı bir tüy ile de ayırt edilmişlerdir. Temizlik ve giyim kuşam da herkese örnek olan A. Mısırlı rahipler, daima beyaz kumaştan giyinmişlerdir. Giysilerinin uzun eteği veya kalasiris, aynı renkte bir bandajla göğüs altından kuşaklamış, kollar dirseğe kadar yapılmıştır. Ayak tabanlarındaki papirüs püskülleri bile bembeyaz olmuştur. Törenlerde panter veya leopar derisinden yapılmış veya en azından taklit edilmiş bir pelerin giymişler ve hayvanın dört bacağıyla uçlarıyla omuzlarına ve vücuduna bağlamışlardır. Muhtemelen sadece daha soğuklarda daha fazla giyinen ve hayvan derisini pelerin veya peştamal olarak kullanmanın, eski yerlilerin kostümünü anımsatan bir gelenek olmuştur.” (Klemm, 1860, 110)

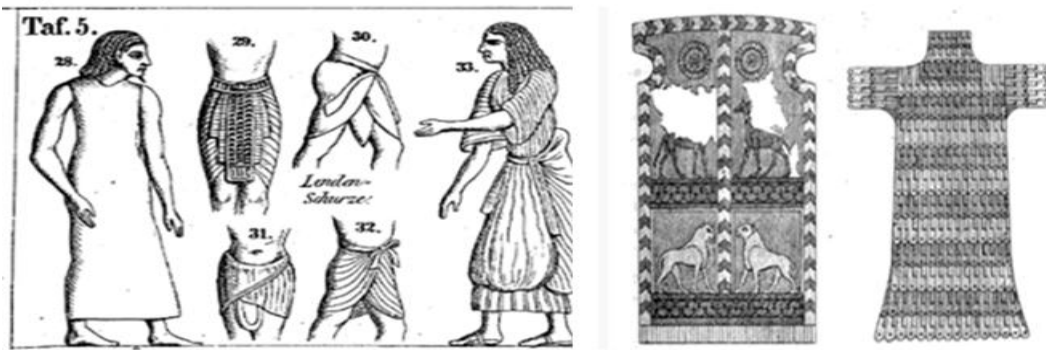
Krallar aynı kostümü giymiş, mor renginin bir tür deniz canlısından elde edilmesiyle mor ve daha zengin süslemeler, mücevherler eklemiştir. Mor rengiyle (kalasiris) uzun bir süre boyunca kullanmışlardır.

“Kralların başlıca süs eşyaları özel taçları olmuştur. Phoenicopterus kuşunun Osiris'in kutsal alevlerini temsilen parlak kırmızı tüyleri ile tamamlanmıştır. Bir çeşit metal kask da kullanılmış özellikle erken dönemlerde başlık olarak yoğun kullanılmıştır. Kalasirisin kemerleri özellikle geniş ve zengin bir şekilde altınla işlenmiş, ayrıca küçük Her türlü değerli süsle ve önüne kıymetli bir tokada eklenmiştir. Kralların giysileri ve hükümdarlarının çeşitli nişanları olan asa ve taç, ayrıca genel olarak çok gelişmiş ve değerli başlıkları, eski geleneksel saray töreniyle bağlantılanmıştır. Bu

nedenle, tüm kostümünün ihtişamı ve kombini, değerli kumaşların, yaldız deri ve değerli metallerin bulunuşu resmi kostümde çeşitli durumlara göre değişmiştir. (Klemm, 1860, 111)

Aksesuar ve araç gereç olarak metallerin işlenmesi zor bir süreç gerektirmiştir. Özellikle takı ve aksesuar olarak bunların kullanımı sıradan insanlar için maddi külfet olsa da toplumsal beğeni kriterleri içinde yer almaktadır. Ama firavun ve çevresinin özellikle bu tarz aksesuarlarla resmedildiği görülmektedir.

Değerli metallerin kullanım miktarı (statüye) göre belirlenmiştir. Kıyafeti ayrıca en kaliteli, en şeffaf malzemeden yapılmış uzun pelerinler benzeri eklemeler içermiştir; bunlar sayesinde kıyafetin geri kalanının ihtişamı belirginleştirilmiştir. Özellikle peştamalları ve kendilerine özgü geniş kuşakları, zengin altın zeminde, renkli mine boyalarla, oldukça zengin kullanılmıştır.” (Klemm, 1860, 12)

Görsel 17 : Çeşitli Antik Mısır Kostümü, ve şenti bağlama şekli.(Klemm,1860 s.112)

Görsel 18: Asker Kostümü III. Ramses' (Erman, 1931, s.717)

Antik Mısırlıların çalışma azmi yüksek olmuştur. Çalışmalar yaşam refahı için ve tanrının emri olarak önemsenmiştir. Bu anlamda çalışmalarının sanatsal ve bilimsel buluşları yaygındır. Sanat ve zanaatta bitkisel bezemeler hem giyimlerinde, hem de takılarında belirgindir.

“Eski Mısır'da insanlar hediye vermeyi ve çiçeklerle, ara sıra da süs eşyalarıyla kendilerini süslemeyi severlerdi; Buna bağlı olarak doğal bitkilerin yerine kullanılan alternatifler (bitki parçaları ve süs eşyaları şeklinde) her dönemde popülerliğini korumuştur. Örneğin, amulet (tılsım) kültürünün ilk zamanlarından (Ara dönem'in sonu) itibaren çiçek kolyeler ve zincir halkaları korunmuştur. Mısırın bitki süsü, Mısırlı Prenses Khnumin'in (Neith) çiçek taşlarında bize aktarılmıştır; bu taşların narinliği, Antik Mısırlının çiçeklerle olan ince ilişkisinin yanı sıra değerli metalleri işlemedeki becerisinin de kanıtıdır. Tasvirlerinde bitkilerin insanların aksesuarı veya bir odanın süsü olarak tasvir edilmediği günlük bir sahne neredeyse yoktur ve bunlar cenaze alaylarında da kaçırılmaması gereken şeylerdi. Bitkisel süslemenin sadece ahiret dekorasyonu olarak değerlendirilmediği, aynı zamanda en azından varlıklı insanlar arasında bu hayatı daha güzel kıldığı gerçeği, örneğin Tutankamoun'un taht sandalyelerinden birinde görülmektedir. (Müller-Winkler, 1987, s.247)

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi; Antik Mısır'ın giyim kuşamının dönemde de nasıl öne çıktığı, firavunların bunu nasıl taşıdıkları çeşitli metinlere ve sanatsal eserlere konu olmuştur.

Antik Mısırdaki temizlik önemsenmiştir. Bu nedenle saçlarını genelde kazımışlardır. Hem iklim şartları hem de tanrısal olan bunu gerektirmiştir. Halkında aynı gereklilikle saç sakal traşı olduğu bilinmektedir.

Özellikle Herodot, Plutarkhos'un da doğruladığı gibi, rahipler her üç günde bir tüm vücutlarını tıraş ediyorlardı; çünkü temiz olana kirli hiçbir şeyin dokunmasına izin verilmiyordu ve

kıl, sadece vücudun bir salgısı olarak kabul ediliyordu. Hatta ülkeye sakallı ve saçlı olarak gelen ve Mısırlıların hizmetine giren yabancılar bile bu genel âdete uymaya ve sakallarını ve başlarını tıraş etmeye zorlanmışlardır. Berlin'de (müzedede) bulunan, ustaca yapılmış, kıvrımlı ve ülkede hâlâ yaygın olan örgü stiline uygun, çok ince dokunmuş, gür ve uzun küçük ayrıntılara süslenmiştir. (Klemm, 1860 s.117)

Bulgularda yalnızca rahip kastlarına ait kostümlerinde olduğu, belirli durumlarda kullandıkları giysilerden de bahsedilir.

“Muhtemelen peştamaldan türetilen, önlük benzeri bir giysidir ve bir kısmı kalçalara, bir kısmı da kolların altından kemerle bağlanmıştır, önü açık ve üst üste atılmış bir kadın eteğine benzemektedir. Kollar ve omuzlar, ya da üst vücut çıplak kalmaktadır. Diğer heykellerde ise boyundan ayak bileklerine kadar giysinin önü açıktır, ancak önü açık bir kadın üst giysisi gibi düz giydirilmiştir; düzgün kolludur, bazıları dirseğe, bazıları ele kadar uzanır ve aynı zamanda vücuda tamamen oturtulmuş görünümündedir. Bu uzun, sıkı giysi, bazı heykellerde bacakların arasında önden arkaya doğru bir arada tutuluyormuş gibidir, çünkü bacakların arasından oldukça sert bir şekilde sıkıştırılmış; kalçaları ve uylukları bir pantolon gibi sarmıştır. Bu, daha dar bir giysi için ilk girişimleri veya çabalarını ortaya koymaktadır. (Klemm, 1860 s. 118)

Kesin olan bir şey var ki, Mısırlılar hiçbir zaman İsraililer gibi gerçek pantolon giymediler. Öte yandan, alt rahip kastlarının, savaşçıların ve hemen hemen her yerde işçilerin ve genel olarak sıradan insanların giydiği ve binlerce yıldır Afrika'da korunarak günümüze kadar ulaşan bir başka A. Mısır giysisini de göz önünde bulundurmalıyız. Bu, yalnızca karın ve uylukları örten, vücudun üst kısmının tamamını açıkta bırakan ve mahrem yerleri örtmek için çeşitli şekillerde vücuda sarılan, böylece kural olarak uzun ucu öne doğru sarkan basit bir Mısır peştamallarıdır. Bazen kısa önlüğe benzemekte, daha sıklıkla iki uzun ucu ile vücudun etrafında iki kez uzanan, biri tutturmak için vücuda dolanan, diğeri içeriden düz önde sarkan geniş bir üçgene benzemiştir... bazen ön uca bağlanmış, böylece tüm karın sıkıca kapatılmıştır. (Klemm, 1860 s. 119)

Antik Mısır da erkekler tarafından kullanılan şekil ve bağlama biçimi neredeyse aynı olan, peştamal benzeri örtünme giymi (şenti); kumaşın kullanım boyutuna, inceliğine ve işlemesine göre toplumda sınıfsal yapıyı belirginleştirir.

“Ancak, zengin pileli peştamallar sınıf ve mesleğe bağlı bir farklı olduğu anlaşılır, krallarda zengin süslemeler ve değerli eklentilerle farklılaşan peştamallar görülmüştür. Kraliyet kıyafetlerinde, önden aşağıya doğru sarkan önlüğün ucu, başında güneş diski taşıyan ve yaşam ve ölüm üzerindeki kraliyet gücünün sembolünü temsil eden kraliyet yılanı “Uraeus”la özel olarak süslenmiştir. Buna karşılık, Teb'deki bir başrahibin tasvirinde, önden aşağıya doğru sarkan önlüğe, isim levhaları ve deve kuşu tüyleri iliştilmiştir. Mısırlı savaşçılar, peştamalin yanı sıra, kalın ketenden yapılmış, altın ve renkli yünle işlenmiş veya dokunmuş, kısmen hayvanları tasvir eden zırhlar giymişlerdir; son olarak kalasirise benzer, göğüs altından kuşaklı kısa bir etek; genellikle tepesi yarık, kamıştan dokunmuş, kule benzeri, uzun bir miğfer takmışlardır. Asil savaşçılar ise cevherle işlenmiş zırhlar giymişlerdir.” (Klemm, 1860 s.120)

Toplumsal yapının içerisinde asker olan kişilerde saraya ait olduklarından çeşitli rütbe özellikler taşıyan giyimlerle resmedilmiştir. Bu sınıflı yapıya sahip , rütbe ayrımları da gündelik hayatlarında ve mesleki alanlarında belirgin giyim- kostüm bağlamında ele alınmıştır.

“Soylu savaşçılar da bronzdan yapılmış zırhlar giymişlerdir; Mısır askeri kıyafetleri genel olarak Yunan kıyafetleriyle birçok ortak özelliğe sahip olmuştur. İmparatorluğun bütün dönemlerinde kollar ve bacaklar açıkta kalmış, hatta ilk dönemlerde savaşçının kıyafeti bile sadece miğfer, peştamal ve vücudun üst kısmını bıçak ve oklardan koruyan bir kalkandan ibaretti. Subayların miğfer başlıklarına tüy takılmıştır. Bu başlık, bazen düz, bazen çizgili, bazen de yuvarlak metal plakalarla perçinlenmiş, sağlam ve sıkı dokunmuş kumaşların üzerine deriden yapılmıştır(...) Askerlerde

metal kasklar nadiren görülmüştür. Ayrıca göğüs ve sırtı örten atel ve pullu zırhlar, muhtemelen Yeni Krallık dönemiyle gelmiştir. (Heinrich Klemm, 1860, s.121)

Toplumsal hayatta birçok metalin yaşamın her alanında işlenerek kullanıldığı ve özellikle askeri alanda kostümlere eklendiği görülmektedir. Bu madada deri işçiliğinin de keşfi giyim ve kostüm özelliklerin de zamanla yer almıştır. Herodot'un ve Antik Mısır rahiplerinin anlattığı, Avrupa'ya geçmeyi başarmış Firavun Sesostris hakkında hikâyelerden yola çıkarak yapılan tespitler vardır. Her ne kadar savaşçı bir toplum gibi görünmeseler de Avrupa'ya kadar dayanmış A. Mısır askerlerine tarihsel süreçte rastlanmaktadır. Bu meslek grubunun nasıl giydiği de giyim-kostüm araştırmalarında bilinmelidir. Antik Mısır orduları bölümleri, silah ve giyimlerine göre ayırt edilmişti, ancak peştamalı (şenti) askerler de kullanmıştır.

“Bunlardan bir kısmı sağlam deriden yapılmıştı, bir kısmı da metal levhalarla, bantlarla veya atellerle kaplanmıştır. İlk çağlarda savaş silahları çoğunlukla ok mermisi ve sapanlardan oluşmaktadır. Yaylarla atış yapmak için ön kola bantlar sarılmıştır; devlet memurları kolluklar takmışlardır. Mızrak, kargı ve sopalar da savaşlarda kullanılmıştır. Özellikle Yeni Krallık döneminde ve Sesostris'in zaferlerinden sonraki ihtişamlı A. Mısır döneminde silahları süslemek için altın işçiliği, kıymetli metaller, bronz ve resimler kullanılmıştır. Özellikle askeri başarılarıyla asil subayların veya kahramanların zırhları muhteşem olmuş; kalkanları, zırhları, miğferleri, pul gibi değerli metallerle kaplı geniş kemerleri veya kuşakları, silahları çoğu zaman sanatsal işçiliğin gerçek şaheserleri olmuştur, görkemli renklerle süslenmiştir.” (Klemm, 1860 s.122)

Aşağıda III. Ramses'in mezarından Çıkartılan pamuktan işlemelerle ve metal eklemelerle asker kostümleri yer almaktadır. Ayrıntılar ele alındığında özellikle işlemeli oluşu kıdemli olduğunun göstergesi olmaktadır.

“Orta Krallık ordusu gerektiğinde bireysel bölgelerin prenslerinin sağladığı askeri birliklerden oluşuyordu.(...) Zaten yeni imparatorluğun büyük savaşları, kısmen Mısır'da yetiştirilen, ama büyük ölçüde yabancı paralı askerlerden oluşan bir devlet ordusuyla yapılıyordu. (...)Yeni imparatorluğun ordularının bileşenleri ise yirminci hanedanda ki bu sıklıkla, örneğin taş taşımalarında, sözde barbarlar 'Apu' yardımcı birlikler adı verilmiştir, (...)Mad'ay birliği Eski Krallık döneminde Mısır ordusunda görev yapmış olan Med'a'nın Nubi kabilesinden gelmiş ve çölde avcı olarak da ünlüydüler. Yeni Krallık'ta ise bunlar, kabaca jandarma ve polis teşkilatımızın rolünü üstlenmişlerdir(...) II. Ramses, ikinci seferinde... bu ordulara ülkenin dört büyük tanrısına atfen Amon, Re, Ptah ve Sutech orduları adını vermişti, daha doğrusu tam adıyla: II. Ramses'e zaferi kazandıran Amon'un ilk ordusuydu.” (Erman, 1931, 714,7)

Antik Mısır giyim ve kostümün genel çizgileri, neredeyse bütün süreçlerinde yukarıda anlatılan kısmi farklılıklarla benzeri özellikleri taşımıştır.

Antik Mısır Ritüellerinde Kostümler

Antik Mısırlıların; tarihsel süreçte temel giysi yapısını uzun süre kullandıkları görülür. Çünkü üst sınıflar da; işleme ve kumaş çeşitliliği ile bu kostümleri giymişlerdir. Tanrı ve tanrıçalarının kostüm tasvirlerine bakıldığında da benzerdir. Bunun neredeyse bütün krallıklarda tarihsel irdelenmesi, sanat eserlerinde benzer giyim-kostümle tasvir edildiği görülür. Hem günlük hayat tasvirlerine hem de tapınak içi tasvir görsellerine de değinilmiştir.

Antik Mısırlılar tören alanında, giydikleri kostümleri manevi etki için özellikle kullanmışlardır. Giyim ve kostümü ritüelde; diğer bütün unsurlarla birlikte, kabul ettiğimiz dramatik yapıya uygun şekilde, kullanmayı gerekli görmüşlerdir. Bu bakımından bir araya getirilen dramatik unsurlar içerisinde, tanrısal olanın gerekliliğini de önemseyen bir tavır sergilemişlerdir. Çünkü dramatik konu bunun eksenindedir. Varsayılan tanrı düşüncesiyle sunum gerçekleşir. Tanrısallık

özelliği için maskeli rahipler, ritüel alanına veya kutlamalara kostüm ve aksesuarıyla dahil olmuşlardır.

Antik Mısırda da; temiz, bakımlı olmak tanrısal statü kabul edilmiştir. Sanatsal yapıtlar incelendiğinde günümüze değin nasıl şekillendiği üzerine bilgi sunmaktadır. Antik Mısır'da günlük giysiler ve ritüel kostümleri genel olarak statüye göre giyinmeyi gerektirmiştir. Buradaki statü tanrıya yakın olan rahipler ayrımıyla oluşturulmuştur. Ancak giysilerini çeşitli aksesuarlarla tamamlayarak törende tanrıya ulaşma fikri, dramatik uygulamaya dönüşür. Büyü, maske, müzik, dans ile tamamlanmıştır. Ayrıca maskeler kadar tanrısal gösterge olarak makyajı da, günlük yaşamda ve ritüellerde; kadın ve erkeklerde uygulandığı görülmüştür. Sahne makyajında cinsiyet ayrımı yoktur. Antik Mısır'ın en eski giysisi de belirli kalıp ve formlarda tespit edilen şenti ve kalasiris neredeyse değişmeden uzun zaman diliminde rahiplerce de giyilmiştir. Bunun toplumsal yapı görev ve sorumlulukta eşitlik ilkesi için önemsendiği kabul edilir. Ancak belirttiğimiz gibi leopar postu ya da önemli bir aksesuar ayrıntısıyla rahipler arası statü farkları aktarılmıştır. Ayin sürecinde aksesuarı takıp gereken tavır sergilenmiştir.

Aşağıdaki örnek olarak aktarılan giyim yaradılış kitabı 45'inci ayette örneklenebilir. “Sicilyalı Diodorus'a (MÖ 90–30), göre, Mısır'ın en eski yerlilerinin giysileri hayvan derilerinden oluşuyordu ve bunların kullanımından, eski halkların çoğunun kullandığı bir tür tunik ortaya çıktı; İşte Mısırlıların kalasiris'i böyle ortaya çıktı. Birbirinin aynısı olan iki kumaş parçası birleştirilerek, yanların üst kısmında kolların geçebileceği bir açıklık, boynun üst kısmında ise başın geçebileceği bir açıklık bırakılmıştır. Düz bir şekilde serildiğinde, böyle bir giysi uzunlamasına bir kare şeklini alıyordu ki, buna insan giysisinin orijinal kesimi denilebilir. Vücudu saran bir kemer veya bandaj, böyle bir elbisenin daha iyi kapanmasını sağlar ve pratikliğini artırır. (...) Yaradılış 45. bölüm 22. ayete göre, Yusuf'un kardeşlerine verdiği şenlikli giysiler kesinlikle tunik benzeri kalasiris ile aynı şekle sahiptir. Bunlar A. Mısırlıların beyaz pamuklu kumaşından veya keteninden yapılmıştır, ancak muhtemelen alt etek ucundaki alışılmadık bir özellik veya özel şenlikli günlerde onlara şenlikli bir görünüm veren başka süslemelerle de ayırt edilmiştir.” (Klemm, 1860 s.124,5)

Konumuz bağlamında, antik yazıtlar ele alındığında sahne kostümü için “Ölümler Kitabı” ritüel çözümlmeleri öncelikle yer alır. Önceki yıllarda birçok araştırmacı tarafından ele alınan ölümler ve ritüellerin incelenmesi, modern ve sonrası sahnelemedeki kostüm tasarımları için önem arz eder. Antik Mısırda da her dönemde benzeri giysilerin gündelik yaşamda giyilmesinin nedeni, hem kumaş temini zorluğu, maddiyat yanında, tanrı ve tanrıça kabul ettikleri kraliyetin; bu tarz giymeyi tercih etmeleridir. Yani statü ve beğeni sahibi kitlenin halka yakın giyinmesi beğeniyi artırmıştır.

“İlkel insanlar doğal bir durumda yaşadıkları veya daha çok doğa sezgisine dayanan mitolojik-dinsel görüş ve geleneklerini sürdürdükleri sürece, giysileri en çeşitli iklimlerde bile hemen hemen aynı olmuştur. Çoğunlukla insanın iklime veya yaşam biçimine bağlı olarak hayvan veya bitki âleminden en kolay şekilde çıkarıp işlediği malzemelerin niteliği bakımından farklılık gösteriyordu. Bu nedenle, en eski zamanlarda bile, vücudu bir önlük veya gömlek benzeri bir giysiyle örten, ancak giderek daha da narinleşen bu basit, şekilsiz giysiyi hemen her yerde buluyoruz. (...) Ancak insanların gelenek ve alışkanlıklarında, kısmen iklimin de etkisiyle, birbirlerinden farklılaşmaya başladıkları bir dönemde, giyim kuşamları da kısmen biçim ve kesim, kısmen de salt süsleme açısından değişime uğradı. İklimsel ihtiyaçlar ve halkın gelenekleri, nezaket ve görgüye ilişkin görüşler insan ırkının şapkacılarını şekillendirirken, dışsal süslemeye yönelik doğuştan gelen istek, eski halkların daha sonraki çiçeklenme dönemlerinde büyük ilgiyle karşılaştığımız geleneksel giyimde daha yüksek bir kültür düzeyine yol açmıştır.” (Klemm, 1860 s. 126)

Rahipler “saflik” için giyim ve beslenme ve yaşam biçimlerinde kısıtlamalar yapmıştır. Ancak rahip rolü büyüklüğüne göre, aksesuar eklemeleri kullanılmışlardır. Şöyle ki halka günah sayılan birçok tutum ve davranış firavunlarda serbesttir. Başrahiplerde zaman zaman bunun parçası olabilmektedir. Rahiplerin günahsız olmaları gerekmektedir, beslenme biçimlerinde, giyimlerinde

vede temizliklerinde, özel uygulamaları olmalıdır. Ancak çeşitli hayvan boynuz ve derilerini de statüsüne göre aksesuar olarak taşıdıkları görülmüştür. Bunda da kısmen canlı öldürme gerekliliğinden, bazı hayvanlar kapsam dışında tutulmuştur. Süreçte resimlerde “postlarla” tasvir edildiğini görmekteyiz, buda firavunlara tanınan serbestlikten kısmen faydalandığını ortaya koymaktadır

“Rahiplerin giysilerinde; canlı hayvanlardan elde edilen malzemeleri (yün veya deri) kullanmaları yasaktı. Görünüşe göre bu tür giysilerin tanrının kutsal alanının saflığını kirleteceğine inanılıyordu, ancak bunun nedeni belirsizdir. Muhtemelen, birçok tanrıya hayvan biçiminde taptıklarından, tanrı ruhuna ters, hayvanların derilerinden veya saçlarından yapılmış giysilerle huzuruna çıkmak kabul edilemez olarak düşünülüyordu. Bu nedenle, yalnızca keten giysiler ve bitkisel liflerden yapılmış ayakkabılar uzun zaman giydiler. Rahibin giysilerinin tarzı Eski Krallık'tan sonra çok az değişmişti: yalnızca giysideki ayrıntılar, ayırt edici giysiler giyen başrahipler ve özel kategori görevlileri durumunda olduğu gibi, sahibinin rütbesini veya işlevini gösteriyordu.” (David; 2002,?) Sonrası

Piramit Metinleri" diye adlandırılan metinler; görsel imgelerin okunmasıyla elde edilen ve papirüsler üzerine de yazılmış metinlerdir ve bu metinler ölünün, yani Firavun (ikinci) sonraki varsayılan yaşamı için “rehber” kabul edilmiştir. Aslında Ölüler kitabı süren ilk yaşam yaşam için bir kitap olarak da düşünülmüştür. Mısır sanatı; Büyük İskender'in Mısır'ı almasıyla giderek Helenistik sanatı benimsemeye başlamıştır. Özellikle kullandıkları yazı sisteminin tarihsel belge olarak etkin rolü vardır. Uzmanlarca ele alınan hiyeroglifler ve resimler perspektifi farklı kullanır, geometrik şekilleri barındırmıştır. Sonraları “demotik” simgelere dönüşüp, yazı diline daha yakın bir simge sistemi oluşturulmuştur.

Bu yapıtlarda ve resmetme tekniğinde özel bir bakış kullanılmıştır. Perspektif ve derinlik bulunmayan görseller ilginçtir. Çizimlerin gölge tiyatrosuna çok benzer yanlarıyla çeşitli açıklamaları olmasına rağmen, Gombrich (1909-2001) sanat kitabında bu durumu resimsel tasvir yetkinliğinin gelişmemesine bağlamıştır. Bu farklı perspektifsiz ve gölgesiz çizimler Mısır kostümünün incelenmesinde neredeyse teknik resim işlevi görür. Çizimlerde kostüm özellikleri; bedeni sarmalaması boyut ve kumaş miktarı ve teknik bileşenler gibi ayrıntıları belirtmektedir.

“Vücudun üst bölümü, omuzları ve göğsü, karşıdan yakalamak daha uygundur, çünkü böylece kolların bedene nasıl bağlandığını görebiliriz. Fakat kolların ve bacakların hareketi, yandan görüldüğünde daha belirginleşir. Mısırlıları, bu figürlerde böyle basık ve çarpık gösteren neden budur. Mısırlı sanatçılar ayrıca, ayakları dıştan göstermekte güçlük çekiyorlardı. Bu yüzden, ayakları, başparmaktan başlayarak yukarıya doğru, yandan çiziyorlardı. Bunun sonucu olarak, her iki ayak da içten görünüyor ve kabartmadaki adamın sanki iki sol ayağı varmış gibi geliyor. İnsan görünümünün, Mısırlı sanatçılara göre, tam böyle olduğuna inanmamış, onlar, bir kuralı izlemekten öte bir şey yapmıyorlardı. Bu kural sayesinde, insan figüründe önemli saydıkları her şeyi imgeye sokabilirlerdi. Dediğim gibi, belki de, kurala böylesine katı tutum yanında, büyüsel nitelikte bir endişe de vardı. Yoksa kolu güdük veya kesik bir adam, ölümlere sunulması gelenekleşmiş şeyleri nasıl taşıyabilir veya alabilirdi.” (Gombrich, 1993, s.35)

Bu tür perspektifle incelenen resimler daha fazla ayrıntı görmeyi olanaklı kılmıştır. Bu incelemelerde kostümler daha belirgin kalıp kesim özellikleri de incelemeye oldukça müsaittir ve dramatik aksiyon için şekillenmiştir. Ölünün de mumyalama esnasında sargıları aynı zamanda onun törensel kostümdür. Bu işi yaparken tanrısal vasfına veya yöneticiliğine göre mumyanın eline tutturulmuş aksesuarları vardır. Sahneleme kaygısı olmadan inceleyeceğimiz dramatik yapıda bu ritüellerde aksesuar ayrıntıları da vardır. Özellikle ölen kişinin eşyaları ve yiyecekleri birlikte gömülmesi ritüelin diğer süreçlerini ve kostümün işlevini tanımlar. Ritüelin veya kutlamalardaki tutum; tüm bileşenleriyle dramatik yapısının incelenmesini de sağlar. Bu nedenle kullandığı her türlü

aksesuar, mobilyaları, hizmetkârıyla gömülme geleneği de toplumsal yapı ve giyim ayrımıyla analiz edilebilmektedir.

Aslında bütün törensel gereklilik bir dramatik hikâyenin parçasıdır. Sonrası ya da günümüz bir sunum gerekliliğine ait her ayrıntıyı barındırır. Dönemsel sahneleme ya da sinemada bu ayrıntılar ele alınmakta, dekor veya kostümcüye ipuçları olabilmektedir. Sosyal sınıf yapısı ve görev sorumluluk üzerine tutum davranışların, gündelik yaşamdaki giyim ile ilişkilendirilmesi; oluşacak metnin önemli ayrıntıları olabilmektedir.

Tören alanında rahipler ve rahibeler kendi içinde de hiyerarşi barındırmaktadır. Bu hiyerarşiyi kostümlerine yansıtmışlardır. Bu hiyerarşide cenazeye hizmet edenler en üst seviyededir. Törenin taşıyıcıları ve kutsal sayılan ayrıcalıklı rahipler ve bu süreçte yapılanları belgeleyen kadın ya da erkek rahip adayı olan kâtipler bulunmaktadır. Alanda cenaze ritüeli için mekânı hazırlayan rahipler de vardır. Ayrıca temizlikten sorumlu olan bu rahipler tanrılarla iletişim halinde oldukları inancıyla, kişisel temizliklerine de önem vermişlerdir. Ayrıca bütün halkın ve geçici misafiri A. Mısra gelenlerin saç; temizliğe engel görülümekte kazıtılarak veya kısmen kazıtılarak kullanılmıştır. Ya da çizgili başlıklar saç, bu amaçla saç örtmektedir.

Görsel 19; Tanrı Anubis Kilden Maskesi: de.wikipedia.org/wiki/Anubis-Maske, 08.04.2025

Görsel 20: www.istockphoto.com/de/fotos/anubis?page=3 erişim tarihi 08.04.2025)

Görsel 21: Antik Mısır halkının çalışma giyimi için papirüslerden görseller (historisches-museum-hellental.de/brotbacken-und-bierbrauen-im-alten-aegypten.html) erişim tarihi 05.05.2025)

Rahipler toplumsal alanda da bilim adamı kimliğiyle de birçok rol üstlenmiştir. Çoğunlukla bazı rahip sınıflar aynı zamanda kâtiplik görevini de üstlenmiştir. Törenlerin organizasyonu, sosyal yaşamda mal mülk taksiminde ve astronomik gözlem ve tıbbi işlemlerde, hiyerarşilerine göre görev almışlardır, buna bağlı gündelik hayat çokça resmedildiği görülür. Bunları belgeleyen yapıtlar gene, rahipler ve kâtiplerce yazımı yıllarca süren ölümler kitaplarıdır. Mezar buluntularında ortaya çıkan nesnelerin tarihsel süreci ayrıntılı belgeleyen, kimi zaman on altı metreyi bulan, rulo halinde korunmuşlardır.

Genel olarak sahne kostümü; sahnede role bağlı değişikliklere kapı açar ayrıca, mekânsal olana, zamana ve temaya uygun tasarlanması önemsenir. Tören alanında ritüellerde ve kutlamalarda rahipler, genelde bilindik temaya uygun beyaz kostüm giyselerde bu beyazlık alt metinde saflık içindir. Ancak bunun yeniden aktarımı olan tören için, daha hassas bir tutum sergilemeleri mesleki bir gerekliliktir. Bu tutumun nedeni ise neredeyse görevleri ile tanrısallık bahşedilmesidir. Rahip ve rahibelerin kendi içindeki statü ayrımı belirleyen takı ve aksesuarlar kullanmaları da bu sebeptendir.

Bu mumyalama yani tanrıya gidecek ve ahirette ağırlanacak kişi için; kral ve kraliçelerin bedenlerinin emanet edildiği, işleyici kişilikleri üst kişilere aktarır. Bu nedenle iklimin gerekliliğine göre giyimleri zaruri ama ayrıcalıklarını da tanımlar. Rahip giyimleri aynı; kostüm aksesuar eklemeleriyle simgeleştirerek üst kimliğe dönüştürürler.

Rahiplerin zaman içerisinde tanrısal vasıfta ağırlandıkları görülür. Bu süreçler dramatik yapının alt metinlerde etkindir. “Tanrıçalar Muteş ve Hathor'un da rahip kızları olan ve çocukluklarından itibaren köle adı altında tanrıçalara hizmet etmeye mahkûm edilen rahibeleri vardır. Firavunların kızları ve eşleri öldükten sonra onlara Amun'un eşleri unvanı verilir. Venüs (Hathor) tapınaklarının rahibelerinin katı ahlak kurallarına sahip, tanrıçaya hem ruhen hem de bedenen özenle hizmet ettikleri varsayılabilir. Rahiplerin görev ve yaşamlarına ek olarak, Herodot'un sözlerini bunun için aktaracağız: "Rahipler, sayısız yükümlülükleri karşılığında sayısız haktan yararlanırlar. Ev işleri ile ilgilenmezler ve tüm masraflardan muaftırlar: kurban sunularını yerler ve her gün masalarında bol miktarda sığır eti ve kaz bulunur; ayrıca, şarap ve üzümle beslenirler.” (Karatygin; 2022 s.327)

Ancak ritüel esnasında giydikleri kostüm ve taktıkları aksesuar onların kutsal kişiliklerini pekiştirmekte ve törene müdahil olmak içinde tasarlanmıştır. Yani dramatik unsurun simgelemesi aksesuarlara yüklenmiştir. Yaka-gerdanlık statü için günlük hayatta kullanılmış, törenlerden de anlatı için taşınmıştır. Çeşitleri giyim ayrıntılarına bakılarak ulaşılabilir. Şeffaf kumaş üzerine takılardan olacağı gibi, zaman zaman takı malzemesinden de oluşturulmuştur.

Tören alanında oyuncu statüsünde rahip ve rahibeleri görmekteyiz. Rol olarak tanımlanmamış olsa da, role göre aksesuar simgesi ortaya çıkar. Rahipler güç simgesi olarak omuzlarında aksesuar taşımışlardır, bu genelde başrahipce leopar derisi taşımakla gerçekleşmektedir. Tören esnasında bunu takmaları zorunludur. Bu kostüm cenaze törenlerinde, çeşitli altın aksesuarlarla tamamlanmıştır.

Sahnelemede dansın ve müziğin yeri önemlidir. Bu bakımdan antik Mısır ritüellerinde enstrümanlı müzik rahibelerce icra edilmiş ve dansçı rahibeler danslarını sergilemiştir. Dans formuna uygun giyinildiğini de görmekteyiz. “Antik Mısır'da ritüel kıyafetleri tapınaktan tapınağa ve tapınağın hiyerarşisi içindeki bireyin seviyesine veya işlevine göre değişiyordu. Ancak, Mısır dininin tarihi boyunca belirli genel yönergeler takip edildi. Hem rahiplerin hem de rahibelerin temel kıyafeti, beyaz keten bir cüppe veya beyaz saz sandaletlerle bir üstlükten oluşuyordu. Beyaz, saflığı simgelediği için seçildi. Ne yün ne de deri giyilmiyordu çünkü bunlar kirli olarak görülüyordu. Temel beyaz giysiye bazı istisnalar, cübbelerinin üzerine leopar derisi giyen Sem Rahiplerin de bulunabilir. Diğer istisnalar, çeşitli rütbe ve işlevlere sahip rahipler ve rahibeler tarafından giyilen çalışama nişanlarında bulunabilirdi. Temel beyaz cübbeye önemli bir varyasyon Hener dansçıları arasında bulunabilir. Bunlar öncelikle tapınak müzisyenleri ve tören dansçıları olan bir rahibe sınıfıydı. Aslında, Hener rahibelerine ve tapınak görevlerine bir şekilde bağlı görünen erkek müzisyenler ve dansçılar da vardı. Ritüelde hem Hener rahibeleri hem de erkek dansçılar genellikle peştamallarla performans sergilerdi veya tamamen çıplaktılar. Rahibeler tarafından ara sıra giyilen bir diğer elbise türü, danslar sırasında hafif bir çingirdama sesi çıkaran uzun, boncuklu, file desenli, 'görünür' bir elbiseydi.” (Wisner, 2020 s.69)

Ayrıca aksesuarları arasında yer alan tütsüler, tören esnasında ortam tütsülenip ruhen taşınmıştır. Özellikle ayinin aşamalarında dans figürlerinde özel başlıklar takılmıştır. Bunun dışında rolün gerekliliği ya da sınıf ayrımı için, iki köşesi omuzlarına düşen ve sırtı kapatan beyaz veya yaldız çizgili başlık takmışlardır. Antik Mısır'da çizgili kumaş üzerine saçları kapatma, kobra figürlü taçlarla bezeme, mezar resimleri dâhil yaşamın birçok alanı resmedilmiştir. Sakal ise tıpkı saç gibi takma şeklinde kullanılmıştır. Bu durumda sahnelemeye uygun bir tutumdur.

Bazen tanrı ve tanrıçalarında; sakal taktığı plastik unsurlarda belirlenmiştir. Toplumsal hayatın içerisinde herkesçe giyilen giysiler; statü sahibi saray ve rahiplerin giyimine özenilmesi,

giyimde benzer özelliklerin uzun yıllar taşınmasının sebebidir. Toplumun katılımının önemsendiği kutlamalarda ve diğer ritüel uygulamalarında; resim, heykel, seramik, kostüm, makyaj, maske, aksesuar ve mimari ayrıntılara, bu manada tanrısal efekt oluşturmak için bir tutum sergilenmiştir. Günümüz sahne yapısının bileşenleri de bunlar ve teknolojik buluşlardır. Rititüellerde her şey anlatı aracı için kullanılmıştır. Bunların incelemesi sonucunda gündelik yaşam giysi temellendirilmesi, ayrıca ritüel kostümlerinin ayrıntıları, sahne kostümü ayrıntılarını verir. Ayrıca sahnede bir çok dekor unsuru yanında maskenin, aksesuarın ve makyajın özelliklerini de taşımaktadır.

Sonuç

Gündelik hayatta giyim halkın beğenisini statü olanla pekiştirir. Antik Mısır'daki ritüel ve kutlamalarla bu gibi çeşitli taklit ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Ama taklit unsuru ve uygulama sanatta özelinde de sahne etmenleri ve oyunculukta önemli bir bileşendir. Taklit tekrarı getirir. Papirus kayıtlarındaki tespitite rahip sınıfı ritüel ve kutlamalarda taklit unsuru kullanır, sunum ise çoğunlukla halk kitlesinedir. Bu durum; Antik Mısır giyimi-kostümü bağlamında ele alındığında; Antik Mısır'ın ritüel ve kutlamalardaki uygulamaları incelendiğinde teatral kostüm işlevselliğini ve dahası teatral olanı doğurmaktadır.

Genel olarak bakıldığında giyim belli çizgide antik Mısır dönemlerinde devam ettiği görülür. Yeni Krallığa kadar Antik Mısır'da gündelik halkın giyimindeki şekil ve kullanım amacı pek değişmemiş, zamanla aksesuarlar artmıştır. Buna kumaşların temininin, işleminin maddi külfetli oluşu, iklimin çöl iklimi olması ve tanrısal kabul ettikleri kral-kraliçelerin giyim tercihlerinin benzer olması etkili olmuştur. Ancak bu tutumun ayrıntısında; yaşamlarında etkili olan tanrı- tanrıçalarının başrolde olduğu; ritüeller ve kutlamaların incelenmesi önemlidir. Bu uygulamalar; dramatik yapıda yani bir kurgu ve alt metinle şekillenmiştir. Bu tutum sahneleme için gerekli plastik gereklilikler olsa da; ritüel uygulamaların da adı konmamış bu sanatsal tutum tespit edilmiştir. Sahne sürecinde oyuncuyu, seyirci hem de sahnenin plastik unsurlarını çağrıştıran yapı, bu ritüel ve kutlamalarda oluşmuştur. Bu ritüellerde toplumsal hayat içinde saraylılar, halk, tanrı-tanrıça ve rahipler bir arada, anlatının parçası olmakta, sanatsal olarak da plastik unsurları oluşturmaktadırlar. Ritüel ve kutlamalarda; giyim özellikleri, kostüme evrilmiş sahne kostümü işlevi görmüştür.

Bu ritüel ve kutlamalar; Antik Mısır'da cenaze ritüeli, anma ve kutlama gibi dramatik bir yapı içerisinde gerçekleşmiştir. Sınıflı toplum olmasına rağmen, ritüel resimlerinde sosyalleşmiş bir toplumsal yapı görülmektedir. Bu sosyalleşme sahnelemede seyirci faktörüyle aynıdır. Taklit unsurlarında etkilenmede olağandır; güzel olma fikri, kral-kraliçeler tarafından hem de halk tarafından oldukça önemsenmiştir. Antik Mısırdaki güzel giyinmek; salt güzellik olarak algılanmamış, bunun yanında, temizlikte içsel durumu ve ruhani olanı temsil ettiğine de inanmışlardır. Yani var sayılan rolün gerekliliği zihinlerde kendilerinden önceki nesillerce kurgulanmıştır. Plastik unsurlarla belgelenen geleneklere bakıldığında; giyim- kostüm; büyü- dans, yakarış ve kötü ruhları kovmada önem taşımıştır. Haliyle bu kurgulanmış bir sahnenin tekrarıdır. Toplu katılım unsurları teatral olanın sonucudur, teatral hazzı bu paylaşım ve iş bölümü karşılar. Ayrıca ritüelde ve kutlamalardaki kostümlerini bu amaca uygun tamamlayıcı unsurlarla kullandıkları görülür. Sahnede kullanım amacı gibi, kostüm ayrıntıları ve aksesuarları gerekliliğinde kullanmışlardır. Kostüm; saç, sakal, makyaj, maske ve çeşitli takılar gibi birçok aksesuarla sahne işlevselliğiyle kullandığı görülür. Dramatik dansın büyüün parçası olması; bu büyüü danslarda aksesuarların tekrar unsuru olması yaygındır. Bereketle özdeşleşen tanrısalılık yükledikleri hayvan figürleri, kostüm çeşitliliğinde yer alır. İncelenen papirüs resimlerinde yarı insan yarı hayvan olabildiği gibi iki hayvanın birleşimi görünümünde de günümüzdeki fantastik sahnelemeyi çağırıştırır. Aynı şekilde takı figürleri anlatımın zengin tasvirleriyle doludur. Örneğin boksöceği, ya da yılan figürü yüzüklerde kolyelerde yoğun kullanılmıştır, amacı kültürel yapının ve inancın gerekliliğini rol modellere de yüklemektir.

Antik Mısır düşünce yapısında ilginç verileri barındırır. Özellikle dönemsel olarak mumyalama ritüelinden anlaşılacağı gibi tıbbi olarak ileri seviyede çalışmalar bulgulanmıştır.

Yapılan bu ritüel uygulamalar sadece farklı aleme kutsanmış bedenleri taşımak değil, aynı zamanda kendi maneviyatları için uygulanmıştır. Bu manevi ve kültürel aktarım teatral izler taşır. Nil Nehri'nin suyu hem bedeni arındırmak hem de ruhu arındırmak için kullanılmıştır. Bu tutum ritüel olarak her sene mevsimsel dönüşlere bağlı tekrarı getirir. Antik Mısır makyaj uygulaması, bezenme ve hijyenle bedenlerini koruma; ritüellerde de sahnede ki gibi role girmeyi sağlamıştır. Örneğin allıklar ve gözlere yapılan çeşitli makyajlar içinde barındırdıkları çözeltilerle hijyen ve sahnedeki gibi ritüelin ve kutlamaların bir parçası olarak rolün gerekliliğidir.

Bir teatral yapıtta olabilecek öğelerin tamamı yukarıda anlattığımız üzere; bu ritüellerde ve kutlamalarda bulunmaktadır. İki bine yakın tanrı ve tanrıçaları olduğu kabul edilen Antik Mısır'ın mumyalama sürecinde bu tanrıların özenle ve sembolik dille resmedildiği görülmektedir. Her tanrı için onu temsil eden özel kostüm sahne kostümünde olduğu gibi; başlık, makyaj ve maskeyle aktarılması önemsenmiştir.

Bu aşamada sanatsal malzeme gibi yaklaşılın mumyalar nerede konumlanmalıdır, sorusu aklımıza gelebilir. Sahne eseri olabilecek alt metinlerde, antik kültüre ait tanrısal övgü süreci, aslında mumyalama ve mumyalaradır. Mumyalar anlatının ve uygulamanın temel yapı taşları olarak toplumu bir araya getiren unsurlardır. Oysa sunuma mumyaların etkileri düşseldir, taklit ve eylem sadece rahipler çerçevesinde devam eder ve uygulamalar tekrardır. Tekrar olan ritüel ve kutlamalarda mumya ve mumyalama süreci anlatıda yer almaktadır.

Sahnelemede ve sanatta rengin anlatım diline etkisi, kullanılan renklerin vurgulanmasını açıklar. Tanrısal beden olarak yakıştırdıkları veya öldükten sonra sarmaladıkları kumaşın önemi kalıcı kabul edilmiştir. Beyaz krem, kahve ve gündelik yaşamda mavi, yeşil bordürlü, gene bu renklerde keten kumaşı tasvirlerde görülür. Bu bordür ve boyama işlemi, kumaşın ritüeldeki yeri için gereklidir. Mumyalama ritüelinde de, rahipler varsayılan teatral olanın temel kişileri gibi öne çıkarlar. Yardımcı sınıflarının kostümleri de statülerini çağrıştıracak biçimde özenle seçilmiş ve aksesuarlarla tamamlanmıştır. Rahiplerin kostümünde aksesuarları statüsüne göre uygulanmış, ritüelin ya da anlatının, taklitin şekillenmesinde etken olmuşlardır. Oyuncuların eğitimi sonrası, sahnede role girmesinde kostüm ve aksesuarları önemlidir. Nitekim rahipler bulunacakları statüye göre aşama aşama eğitimden geçmeleri zorunluluğuyla, sorumluluk alabilmişlerdir. Tören alanında; hem toplumun, hem kutsal rahip sınıfının, temiz olması güzel kokular sürmesi; inandıkları ilahi güce manevi yaklaşım olarak da saymaları aynı etkidedir. Günümüzde iyi bir tiyatro seyircisi bu antik gereklilikte sahne alanında bulunma gerekliliğini bilmektedir.

Rolün gerekliliği gibi hiyerarşi ritüelin kostümlerine de yansır. Aynı şekilde kostümde sahnede tip ve karakter rollerde gereklilik değişmektedir. Ritüeller kendi içinde aşama aşama bölümlere ayrılır. Bu bölümlerde statü vardır, aşamalar rütbece üst rahiplerce yapılmaktadır. Bu tarz görevi üstlenecek rahibin kostümü farklı; farklı aksesuarları taşımasını gerektirmiştir. Bunlara örnek verecek olursak, günah ölçüsünü belirlemek için cesedin kalbini mumyalama öncesi tartan rahipler, (tanrıları sözde sembolize eden tavırla) farklı kostüm ve aksesuarlarla resmedilmiştir.

Tiyatroda ve özellikle antik kültürlerde ki gösterilerde maske ve başlıklar önemlidir. Antik Mısırdaki ritüelin çok önemli tamamlayıcısı tanrısal bu başlık ve kostümler; yarı insan yarı hayvan bedenlerini çağrıştıran formda kullanılmıştır. Bu tasvirler aynı zamanda kostümle tanımlanan bir tanrıyı sembolize eder, ayrı ayrı yüzlerce tanrıları betimlenmiştir. Örneğin Horus kuş kafası ve değnek taşıyan kişi olarak, neredeyse bütün kaynaklarda aynı resmedilmiştir. Farklı başlıkları ve asalarıyla tanrı ve tanrıçaların kostümleri görsellerde ayrılabilir. Ritüel resimlerinde günlük giysileri gibi bedeni tamamen saran ve ayak bileğine kadar inen elbiseli resmedilmiş olanlar, dişi tanrıçalardır. Eteği diz kapağında olanlar ise tanrılar olarak tasvir edilmiştir. Bu durum teatralikte gene rol ayrımını da getirir.

Törenlerde tanrısal olanın sembolizmini cinsiyetçi uzuvlarla resmedilmeyen tanrı ve tanrıça kostümü; takacağı başlık ile sadece görevi vurgulamak için kullanılmıştır. Bunun gibi iki-üç hayvan uzuvlarından oluşan tanrı tasvirleri de görmekteyiz. Ölülerin kalbiyle beslenen timsah, su aygırı ve aslan uzuvlarından oluşan tanrı Ammut buna örnektir. Fantastik sahne kostümlerinin örneklerini çağrıştırır ya da tam kendisidir. Sfenksler ise bunlardan en bilindik olanlarıdır, zaman zaman aslan vücutlu insan tasvirleri ele alınabilir. Önemli başlık biçimlerinden biri de boynuzlar arasında yer alan çeşitli boyutlarda ki güneş ve ay diskleridir. Sahne dekor kostümünde sembolizm yoğun kullanılır. Hem ritüel esnasındaki eşyalar hem de astronomi bilgilerine dayanarak güneş, ay; baş tanrı olarak kabul edilmiş, sembolizmi de (horusun gözü) göz şeklinde uygulanmıştır. Başlıklar hayvan figürü ile tasvir edilse de, oldukça büyük tasarlanarak fantastik tutuma büyük etki katar. Sahne kostümünde olduğu gibi; büyüklük insanı özelliklerin, ölçüsünün abartılmasını getirir. Antik Yunan'da arena sahnelerde bu tarz bedeni büyütme amaçlı başlıklar ve maskeler kullanılmıştır. Asalı figürler tinsel statü olarak taşıdığı tanrısallığın önemini vurgulamaktadır. Ayrıca kanatlı birçok insan figürleri ritüellerde resmedilmiştir. Ölünün yolculuğunda rehber olan rahipler bu formda düşünülse de, Ortaçağ'da ve günümüzde fantastik sahne kostümünde bunları görmekteyiz.

Bu dramatik yapı içerisinde yapılan çözümlemeler; tiyatro kostüm gerekliliğini bütünü karşılamaktadır. Antik Mısır insan ve canlı tasvirleri kostümün dramatik yapı için gerekli olan özelliğini aktarır. Nil nehrinde giyim çalışma gerekliliklerine uygunken, kutsanmış kişinin toplumsal hayatta; ritüelin parçası gibi kostümle resmedilmiştir. Yani yaşamsal sahneler role göre giyme gerekliliğinde de çözümlenebilir. Ve bu örneklerin tümü tiyatronun anlatı ve şekillendirme özelliğiyle örtüşmektedir.

Gündelik giysi ele alındığında belirgin çizgileri vardır. Çiftçiler ve işçiler bel bölgesini örten peştamallı resmedilmiştir. Cinsiyet tanımında bir kumaş ayrıntısı örtünmeyi sağlamıştır. Sahne kostümüne bakıldığında başlıklar, takı, mücevherat, cinsiyet ayrımı olmadan peruklarla kullanılmıştır. Peruka sahnede özellikle tiyatrodan ayırtıcı hem simgesel hem kostüm ayrıntısı olarak önemlidir. Antik Mısırlılar gündelik yaşamda bunu yaygın kullanırlar. Erkek ve kadınlar saçları yerine palmye liflerinden ya da hayvan kılından peruk tercih etmiş, aynı şekilde makyaj uygulamışlardır, özellikle göz çevresi makyajı tanrısal olana vurgu için özenle yapılmıştır. Sahne makyajı sahnelemede önemlidir.

Sosyal çalışma hayatının resmedilmesinde; hem ritüel kostümünü hem gündelik giyimi görebilmekteyiz. Sandal resimleri, çiftçiler ve inşaat çalışanları gibi, Nil nehrinde avlanan halkı da birçok plastik öğeler anlatıları, belgelenmiştir. Sandallarla rahiplerin resmedilmesi, Nil nehrinden cesedin seyahatini belgeleyen papirüslerin bulunması önemli bir ayrıntıdır. Alt metin ya da kurgunun parçası bütün ayrıntılar olabilmektedir. Örneğin sandal çoğu mumya odalarına da yerleştirilmiştir. Bunun işlevi üzerine düşünceler olmakla birlikte taşkınlarda, mumyanın kullanması ve tanrısal olana yolculuk için düşünüldüğü varsayılmıştır. Sahneleme unsurlardan dekor kostümle bütünleşir, bu nesneler anlatının dekor parçalarıdır. Sandal yolculuğunda betimlenen kişilerin kostümleri de aynı şekilde beyazdır. Bu betimlemeler de; sandalı çeken rahipler saçlarını beyaz bant ile bantlamışlardır.

Rengin sahne unsurlarında hem simgesel hem de işlevsel anlamı vardır. Renklerin genel veya konuya özel anlamları ayrıntıda kullanılır. Sahne tasarımı özelinde kostümünde, bu anlamlar anlatıya etkili olur. Ölüm ritüelini betimleyen resimlerde; rahipleri kalıplaşmış kostümle görürüz, ölenin yakınlarının ise yas kostümü giymediklerini görmekteyiz. Ancak kutlama ve eğlence ritüellerinde de kullandıkları giyimdeki gibi bordürler renkli tespit edilmiştir. Beyaz rengini kumaş temini ve beyazın manevi simgesiyle tercih etikleri görülmektedir. Yas kostümü ya da eğlence kostümü belirli aksesuarlarla ayrılır. Şeffaf elbiseler de, beyaz olmakla birlikte aksesuar ve bordurlar kırmızı yeşil boyamalarla zenginleştirilmiştir. Kadınlar, cenaze törenlerinde de iki askılı kalasiris ya da omuz şalı olan elbiseler giymişlerdir. Bütün bu unsurlar ele alınıp bütünleşik incelendiğinde; anlatılan ve canlandırılan eylemin dramatik unsur özeli taşıdığı düşünülmüştür. Bu nedenle; Antik

Mısır’ın giyiminin ritüellerde, kutlamalarda; dramatik kostümlere dönüştüğü görülecektir. Özetle yukarıdaki anlatılar plastik unsurların sanatsal yapıtlarda kullanımı ve teatral olanda hikaye – eylem ve onun gerekliliğinde ortaya çıkan kostüm ve aksesuarları karşılar.

Günümüz sahne yorumlarında Antik Mısır giyimi; tarihselliği belli, ancak yazarın yönetmenin veya tasarımcının bakışıyla şekillenmesi sanat için olağandır. Bu tarz çalışmalarda hem günümüze uyarlanmış metinler, hem de tarihselliği korunarak ele alınmış yapıtlarda kostüm çalışmaları göz doldurur. Bu incelemelerde kostümler sahne uygulamasının gerekliliğine göre bazen gerçekçi, bazen de yeniden şekillenmiştir. Bu durum antik Mısır’ın giyimin sahne kostümü olarak eşsiz verilere yol açtığı kabul edilmelidir.

Bu başlık altında inceleyebileceğimiz metinler oldukça fazladır. Tiyatro, opera, bale ve sinemada oldukça yapıt günümüzde yapılmaktadır. Antik bulgular yüksek beğeni kabul edilip, moda ya eşsiz bakış açıları sunmaktadır. Bu yapıtlarda ise fantastik bir bakışla Antik Mısır giyim-ve kostümleri ele alınmış çeşitli sanat eserlerine yansıtılmıştır.

Verdi’nin “Aida” operası kısaca, geleneksel Antik Mısır mirası üzerine yazılmıştır. Konusu Yunan köle Theonis, Etiyopya’daki kölelikten kaçıp Etiyopyalı’larla savaşa sebep olur ve Firavun ona âşık olur. Bu hikâye etrafında birçok ülkede ve türde kostümler önemle hazırlanmıştır. Ancak önemli diğer bir nokta bu dramatik metinlerde çatışma oluşturulurken diğer ülkelerinde ele alınmasıdır. Yani Antik Yunan, Antik Roma ve Persler gibi özellikle Sezar’ın Cleopatra’yla ilişkisi düşünüldüğünde Antik dönemin bu kostümlerinin de ele alınması gerekir. Konu antik dünya halkları üzerine genişletilmiştir. Farklı antik kültürler birlikte görsel unsurlarla belgelenmektedir. Sahnelemede mekân ve kıyafetlerde tarihsel doğruluk için Antik Mısır üzerine araştırmalardan yararlanılması olağandır. Araştırmalar ekseninde A. Mısır mimarisi ve dekoru kullanılan malzeme ve yapım tekniklerine dair ipuçları da barındırır, bu anlamda incelemeler ele alınmalıdır. Firavunlar, sfenksler, rahip, rahibeler dansçılar ve halk, sanatsal yapıtın incelendiğinde; yapıtta ve sonrasında yorumla yer almaktadır.

Antik Mısır sanatı, günümüz sanatını etkilemekte, bu durum özel ve derin bir geçmişiyle açıklanabilmektedir. Ayrıca ritüel ve kutlamalardaki kostümler dramatik yapının gerekliliğinde uygulanmış, taklit unsuruyla tekrar edildiği bulgulanmıştır.

Kaynakça

- Benzinger, I.(1927). Hebräische Archäologie, Angelos LehrBüher, Cilt 1, Yayıncı Vandenhoeck & Ruprecht, Leipzig
- Chalaby, A. (1993). "GanzÄgypten; von Kairo bis Abu Simbel und der Sinai" Mitarbeiter für diese Ausgabe: Giovanna Magi - Fotografie Paolo Giambone – Casa Editrice Bonechi, Floransa – İtalya
- Clark, R.(2003). The Sacred Magic of Ancient Egypt: The Spiritual Practice Restored Llewellyn Yayınları, St.Paul, Minnesota U.S.A.
- David, A. R. (2002).“Religion and Magic in Ancient Egypt” Penguin Books, London, Nev York, yeni Zellanda, Güney Afrika
- Dereboy, E J.(2004). Kostüm ve Moda Tarihi, Özel Güzel Sanatlar Stilizlik Ltd. Şti, Ankara
- Erman, A. (1931). “Aegypten und aegyptisches Leben im Altertum” H. Laupp Buchhandlung Verlag. s.714-5
- Ermilova V. V. Ermilova D. Y.; Lyakhova N. B.; Popov S. A (2018). "Costume composition" Study Guide for Academic Bachelor's 'S Degree 3. Edition, The book is available in the electronic library system biblio-online.ru, Moscow Legal
- Gombrich, H. (1993). Sanatın Öyküsü, Remzi Kitapevi, Ankara s.35
- Hançerlioğlu, O. (1995) Düşünce Tarihi, Remzi Kitapevi, İstanbul
- Hertzberg G.F. (2023). Geschichte des Morgenlandes im Altertum, Yeniden basım. Outlook Verlag GmbH, Frankfurt
- Houston G. M.(1920). Hornblower, Florence S ; .Assyrian, and Persian costumes and decorations A. & C. Black, Limidet & Soho Square , London 1920
- Karatygin, P.(2022) “Antik Dünya'nın Dinler ve Gizli Dini Toplulukları Tarihi, Yurait Moskova
- Klemm, H. (1860) “Versuch einer *Urgeschichte* der menschlichen Bekleidung” Rahipier ve Rahibeler (Antik Mısır Anıtlarından Sonra)
- Kutlu, Nurcan; Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yay. <https://adm.ataaof.edu.tr/pdf.aspx?du=HT/E%206vx1jnAgSGCWZVJ0w==>)
- Müller-W. C. (1987). “Die ägyptischen Objekt-Amulette” Sammlung Fouad S. Matouk , Publikation der Sammlung des Biblischen Instituts der Universität Freiburg Schweiz
- Racinet, A.(2003) The Complete Costume History , Taschen, Köln
- Rodriguez, J.G. (2024). Edit: Kahl, Jochem “Der Penis im alten Ägypten: Eine konzeptorientierte Untersuchung von Quellen bis zur Amarnazeit” Journalist (SAK) , Johannes Gutenberg Üniversitesi Mainz, Helmut Buske Yayıncılık GmbH
- Sommer K., A. (2022) "Mythos Ägypten," Eine Kultursemiotische Studie" "Public History - Angewandte Geschichte" Transcript Verlag, Bielefeld , 2022
- Wisner, K. (2020) "Eye Of The Sun - The Sacred Legacy of Ancient Egypt" Kephra Yayınları, Newport, New Hampshire, ABD.

İnternet Kaynakları:

<https://www.rbc.ru/life/news/67a468bc9a7947579ee3bad9>, (erişim 21.03.202)

<https://www.mein-altaegypten.de/Website/B-Volk-Kleidung.html> (erişim 04.03.2025)

<https://www.rbc.ru/life/news/67a468bc9a7947579ee3bad9> (erişim 21.03.2025)

Görsel Kaynakçası

Görsel 1: <https://jakadatourseggypt.com/ancient-egyptian-clothing/> (erişim tarihi 05.04.2025)

Görsel 2: Antik Mısırdaki Çalgıcılar; www.tarihpedia.com/eski-misirda-festivallerhttps:// (erişim tarihi 05.04.2025)

Görsel 3: Louvre'daki Antik Mısır Ölüler Kitabı'nın bir parçası <https://dzen.ru/a/WpUMqq0PIi0NRWhT> (erişim tarihi 21. 03. 2025)

Görsel 4: <https://dzen.ru/a/Y39TD6hwx5JH3Hz> (erişim tarihi 21.03. 2025)

Görsel 5: Tanrı Anubis've mumya, (Chalaby; s,13)

Görsel 6: Antik Mısır kostüm Kesimi: Ancient Egyptian, Assyrian, and Persian costumes and decorations Houston G. Mary and Florence S. Hornblower, A. & C. Black ,Limdet & Soho Square , London 1920 s.11

Görsel 7: Kahire müzesi Kalasiris örneği (M. Çevik Arşivi 2025)

Görsel 8: Antik Mısır yaka ve süslemelerine örnekler; Houston and Hornblower, 1920 s.9

Görsel 9: Yaka-takı örneği, Kahire Müzesi M. Çevik belgeliği 2025

Görsel 10: Antik Mısır Keten örneği ve bedeni sarmalaması, Kahire Müzesi M.Çevik belgeliği 2025

Görsel 11: Antik Mısır Kostüm Kesimi: Houston, Hornblower, London 1920 s.14

Görsel 12. Antik Mısır Ayakkabıları: E Ermilova, D. Ermilova, Lyakhova, Popov 2018 s.390

Görsel 13:Rahip rahibeler (Klemm, 1860, s.89),

Görsel 14: Papirüs bir ayrıntı

(de.wikipedia.org/wiki/Pantherfell#/media/Datei:Opening_of_the_mouth_ceremony.jpg, (erişim tarihi 14.06.2025)

Görsel 15: Baş rahip tasvir,<https://www.alamy.de/stockfoto-alten-agypten-priester-mit-leopardenfell-kupferstich-19-jahrhundert-farbe-120994125.html> (erişim tarihi 14/06/2025)

Görsel 16: Antik Mısır Peruğuna Örnek ve bir takı örneği (Kahire Müzesi M. Çevik belgeliği 2025)

Görsel 17: Çeşitli Antik Mısır kostümü ve şenti bağlama şekli.(Klemm,1860 s.112)

Görsel 18: Asker Kostümü III. Ramses' (Erman, 1931, s.717)

Görsel 19; Tanrı Anubis Kil Maskesi: de.wikipedia.org/wiki/Anubis-Maske, (erişim tarihi 08.04.2025)

Görsel 20: www.istockphoto.com/de/fotos/anubis?page=3 (erişim tarihi 08. 04.2025)

Görsel 21: Antik Mısır halkının çalışma giyimi için papirüslerden görseller (historisches-museum-hellental. [de/brotbacken-und-bierbrauen-im-alten-aegypten. html](https://de/brotbacken-und-bierbrauen-im-alten-aegypten.html)) (erişim tarihi 05.05.2025).